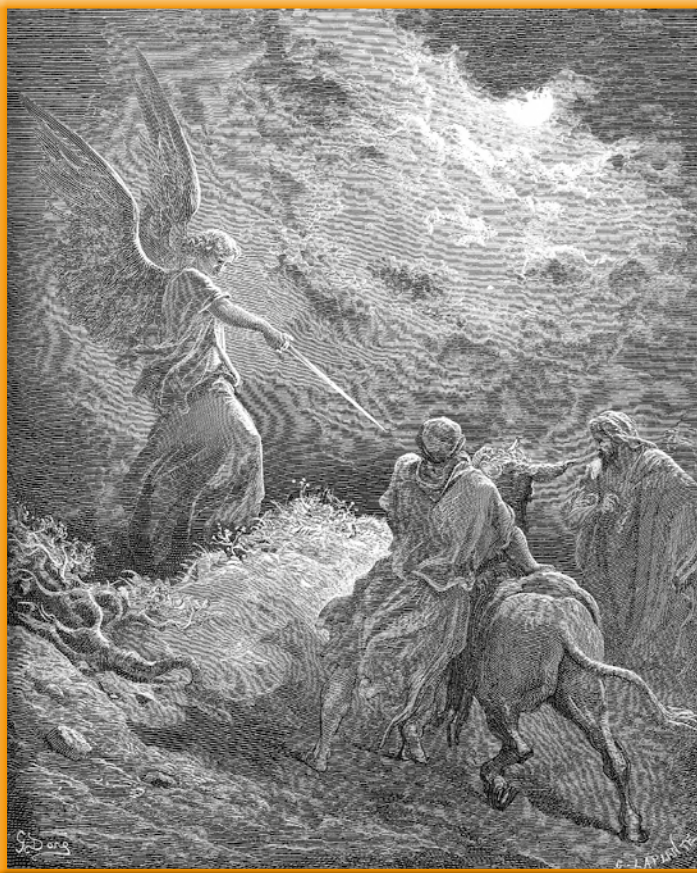

LEKMAN i KYRKAN

Svenska Kyrkans Lekmannaförbund

1
2024

Kampen mot ondskan

*Herre, ge oss så mycket som är nyttigt av en rätt fruktan,
så att vi förstår risken och ser farorna och vet vad det gäller.*

*Ge oss också den trygghet som bara finns hos dig,
därför att du är den starkare, starkare än all mörkrets makt
och mäktigare än allt vad önskan kan hota med!*

*Bevara oss från att ta det lätt med de
onda makter som bragte dig på korset.*

Ansvarig utgivare

Anders Nordberg
Nygårdsvägen 32
554 74 Jönköping
cagnordberg@hotmail.com

Redaktionsråd

Lars-Gunnar Karlsson
Skyttegatan 5, 643 33 Vingåker
076-241 09 28
laste_k@hotmail.com

Förbundskassör

Lennart Sjöstedt
Parkgatan 5, 598 71 Södra Vi
0492-207 80
lennart.sjostedt@svenskakyrkan.se

Förbundsbutik

Gert Råvik, Planteringsvägen 102 c,
252 31 Helsingborg.
0730-355689
gertravik2@gmail.com

Berit Olsson, Rausvägen 57,
253 74 Helsingborg
042-293933

Förbundets bankgiro

Medlemsavgifter o gåvor
Bg 5591-3321

**Medlemskap, Medlems- och
Kårregistrering – Prenumeration**

Jan Henriksson
Norra Storgatan 9
598 71 Södra Vi
070-545 81 38
lekmanna@hotmail.com

Tryck: LH Tryck, Box 224,
523 25 Ulricehamn

Hemsidan

www.lekmanikyrkan.se

Presstopp

Nr 2-24 senast den 30 april 2024

UPPHOVSRÄTTSSKYDD

Allt material, texter och bilder, som
publiceras i "Lekman i Kyrkan"
och på www.lekmanikyrkan.se är
upphovsrättsskyddat.

Användning får ske endast
med Svenska Kyrkans
Lekmannaförbunds tillåtelse.

Redaktionen

Kampen mot ondskan

Mina barn, låt ingen er föra vilse
i den ondes spår.

Låt Kristi rättfärdighet göra
att ni inte galet går.

Gör det rätta i Kristi namn
och få styrka i hans famn.

Lukas 11:14-26

Lilian Skattberg, Skara stift

Jag lyfter min händer
upp till Guds berg och hus.
Från dem han hjälpen sänder
och skickar ut sitt ljus.
Mig Herren alltid leder,
som jord och himmel gjort.
Han hör mig när jag beder
och skyddar mig alltfört.

Han låter mina fötter,
ej slinta, ty han är
en väktare ej trötter,
och blir mig alltid när.
Han nådigt mig bevarar
och skyddar mig från fall,
mig dag och natt försvarar,
välsignar ock mitt kall.

Sv Ps 238

OCCI

Kampen mot Ondskan

En gång drev Jesus ut en demon som var **stum**. När demonen for ut började den stumme tala, och folket häpnade. Men några sade: "Det är med demonens furste Belsebul som han driver ut demonerna." Andra ville sätta honom på prov och krävde att få se ett tecken från himlen. Men han visste vad de hade i tankarna och sade: "Varje rike som råkar i strid med sig självt blir ödelagt, och hus faller över hus. Och om nu Satan råkar i strid med sig själv, hur skall hans rike då kunna bestå? Ni säger ju att det är med Belsebul jag driver ut demonerna. Men om jag driver ut demonerna med Belsebul, med vems hjälp driver då era anhängare ut dem? De kommer alltså att bli er dom. Men om det är med Guds finger jag driver ut demonerna, **då har Guds rike nått er**. När en stark man vaktar sin gård med vapen i hand får hans ägodelar vara i fred. Men kommer det en som är ännu starkare och övermannar honom tar den mannen ifrån honom alla de vapen som han litade på och fördelar bytet. Den som inte är med mig är mot mig, och den som inte samlar med mig, han skingrar.

När den orena anden lämnar en människa vandrar den genom vattenlösa trakter och letar efter en plats att vila på. Hittar den ingen säger den: Jag vänder tillbaka till mitt hus som jag lämnade. När den så kommer och finner det städat och snyggt, går den bort och hämtar sju andar till som är värre än den själv, och de följer med in och slår sig ner där. För den människan blir slutet värre än början." (Lukas 11:14-26) **Ovänner som sår ogräset, är djävulen** – (Matteus 13:39)

Jesus botade en stum människa och folket kring honom häpnade. Motståndarna kunde inte förneka fakta men de förklarade Jesu under med att han **drev svart magi**. Stod Jesus i förbund med den Onde själv? Den Onde kallas här **Belsebul** (eller Belsebub). Belsebul var från början en Baal, som fanns hos filisteerna i Ekron och är även känd från syriskas inskrifter. Namnet tycks betyda "Husets herre" (alltså Tempelguden) men det lät för judarna något som kan översättas till "flugguden" eller "dyngguden" vilket de tyckte passade för en Baal. Det var alltså en anklagelse av allvarligaste slag **som man riktade mot Jesus**. Jesus själv kallar djävulen för **Satan** (ett hebreiskt ord som betyder **fiende, motståndare** eller **djävul** (diablos på grekiska och betyder **åklagare**). Han kallar honom också för "mandråpare", "lögnens fader" och "denna världens furste".

Satan har ett eget rike. Satan liknas vid en stark man som sitter fullt beväpnad på sin gård och bevakar densamma samt vet dessutom att hans ägodelar är fredade. **Det är inte så som djävulen själv skulle önska** då han säger att världen och all dess härlighet har blivit överlämnad åt honom och att han kan ge världen och all dess härlighet till vem han vill. **Jesus svarar Satan**: "Herren din Gud, skall du tiillbedja och endast honom skall du tjäna". **Det är endast Herren Gud som är världens rätte Gud och endast honom som du skall tjäna. Det är endast han som ensam har rätt att begära vår lydnad och lojalitet.** Djävulen är en **usurpator** (någon som med våld tillskansar sig något), en våldsvärkare som trängt sig in och satt sig i besittning av en annans egendom. Med detta rövade gods har han byggt upp en maktställning och ett rike. Detta hans rike finns här i världen (om än också på annat håll). **Nu har Jesus kommit för att göra Satans makt om intet.** Det är orimligt att Satan skulle hjälpa sin motståndare mot sina egna. Satan släpper inte godtyckligt något ifrån sig. Det borde fariseerna ha märkt, som själva försökte sig på att driva ut de onda andarna. **Fariseerna måste ha vetat att det inte gick att göra så (något av ondo) med Satans hjälp.** När det nu skedde så skedde det med "**Guds finger**". Gud har räckt ut sin hand och hans himmelska värld snuddade vid vår jord. Det nya riket hade kommit så nära, att dess krafter var verksamma. **Jesus säger således: "Då har ju Guds rike kommit till er".**

Det betyder inte att Guds rike brutit in och upprättats - men **Guds rike är ändå här, ännu dolt men ändå verksamt.**

Jesus säger att det nu kan hända att det kommer någon som är starkare och angriper den starke och övervinner honom, tar ifrån honom alla vapnen som han litade på och fördelar bytet efter honom. **Det är det verket som Kristus har utfört – och utför alltjämt** – här i vår värld. Just därför uppenbarade Gud sin Son, för att han skulle göra om intet djävulens gärningar. **Den värsta av djävulens gärningar är den gärning som medförde att han lyckades grundfördärva förhållandet mellan oss och Gud.** Satan har därmed skaffat sig en inteckning i människonaturen, satt sitt avtryck på oss innerst i vår vilja, så att det finns något

hos oss som är lika oförenligt med Gud som Satan själv. **Det kunde se ut som Satans slutliga seger. Men just den segern har Kristus gjort om intet, när han tog på sig vår lott, vår skuld och alla konsekvenserna av vårt olycksöde och dog för oss.**

Vi ber nu med vår kyrka och vårt förbund!

"Herre Jesus, hjälp oss att alltid se också dessa ting, så som du har lärt oss se dem. Ge oss så mycket som är nyttigt av en rätt fruktan så att vi förstår risken, så att vi ser farorna och så att vi vet vad som gäller. Ge oss också den trygghet,

som bara finns hos dig, därför att du är den starkare, starkare än all mörkrets makt och mäktigare än allt vad önskan kan hota med. Bevara oss från att ta det lätt med de onda makter som bragte dig på korset. Vad skulle de då inte kunna göra med oss? Och ändå får vi vara alldeles trygga när vi har dig. Inför dig är ondskan maktlös. När vi står under ditt beskydd och tillhör dig, då förmår ondskan ingenting. Därför vänder vi oss till dig och lägger våra liv i din hand, du som har förlossat, förvärvat och vunnit oss också från djävulens våld.

AMEN"

Anders Nordberg

Reformationstiden

Gustav Vasas och hans familjs bosättning under Reformationen

Slottet Tre Kronor i Stockholm.

Gustav Vasa avled 1560. Den stora Slottsbranden inträffade i Stockholm mer än 100 år därefter, nämligen den 7 maj 1697 då det gamla slottet Tre Kronor totalförstördes i en eldsvåda, utom slottets då nyligen kraftigt ombyggda norra längas murar.

I slottsbranden förstördes större delen av Sveriges gamla riksarkiv och det kungliga biblioteket. Därmed gick nästan

hela Sveriges medeltidshistoria upp i rök. Men hur kunde elden sprida sig så snabbt? Varför hade släckningsarbetet inte fungerat? Vilka bar ansvaret?

När branden startade låg Karl XI, som avlidit månaden innan, lik på slottet. Prinsessorna uppges ha blivit så skräckslagna att de nästan fick bäras ut. Men den då 14-årige Karl XII ska ha varit lugn och kallblodig. Stödd på honom

kom hans åldriga farmor Hedvig Eleonora ned för slottstrapporna. Några officerare skyndade sig att föra den döde kungens kropp i säkerhet för elden. De bar liket till kungliga stallet på Helgeandsholmen, men sedan flyttades det över till ett närbeläget hus, varifrån det senare fördes till Riddarholmskyrkan.

Anders N

Dåtida och efterföljande Svenska Bibelöversättningar

Den första kända översättningen av **"Bibeln"** eller delar av densamma till svenska språket var knuten till Nya testamentet och till medeltiden därtill inriktad på det behov som fanns främst hos nunnor i Sverige (böcker bland andra Moseböckerna, Josua, Domarboken, Rut, Esther, Judit, Mackarbeer-böckerna, Apostlagärningarna, Uppenbarelseboken och det apokryfiska Nikodemus-evangeliet - Pilatusakterna). Den första översättningen till svenska av hela Bibeln påbörjades år **1526** efter det att Gustav Vasa i Strängnäs hade valts till kung år 1523 då **Olaus Petri** (Olof Pettersson) (1493-1552) och **Laurentius Andreae** (Lars Andersson) (1470-1552) ärkediakon (1518-1534) i i Strängnäs och även i Uppsala – kung Gustav Vasas sekreterare – avsatt 1531) **översatte Nya Testamentet (NT)**. Deras översättning av NT utgick från Erasmus grekiska editioner. **Erasmus av Rotterdam** (ca 1469-1536) var en av dem som genom sina tankar banade väg för reformationen i Europa. År **1516** gjorde han en egen översättning av det NT till latin. Olaus Petris och Laurethius Andreaes översättning av NT vilken utgick från Erasmus grekiska editioner kan som jämförs med **Martin Luthers NT** och ett par latinska översättningar. På uppdrag av Gustav Vasa översattes **hela Bibeln** till svenska för första gången **1541** och **utkom som Gustav Vasas Bibel**.

Laurentius Andreae (1470-1552).

Laurentius Andreae (1470-1552)

Namnet är en latinisering av namnet **Lars Andersson** som närmast kan presenteras som en svensk präst, som ärkedjäkne i Strängnäs och evangelisk-luthersk reformator. Andreae studerade under sent 1400-tal i Skara och Uppsala där han blev **baccalaureus** (student). Efter Uppsalstudierna fortsatte Andreae studera vid universiteten i **Rostock** och **Leipzig** och mottog där sin **magistergrad 1498**. Andreae studerade troligen också **juridik** eftersom **han** titulerade sig med apostolisk auktoritet – **notarius publicus**, en i vårt land ovanlig värdighet. Han besökte Rom tre gånger, sista gången **1509** och försökte då återfå Bir-

gitta-huset, vilket påven hade lagt beslag på. Andreae försökte bli husets föreståndare. Föreståndare för Birgittahuset blev dock **Petrus Magni**, en annan i Sveriges reformationshistoria viktig person.

Efter återkomsten från Rom blev Andreaes säte för reformationen, domkapitlet i Strängnäs stift där han raskt avancerade och blev förvaltare (ärkedjäkne – ärkediakon) efter **Matthias Greersson Liljies** avrättning **1520**. Att Kristian II eller påven inte befördade Laurentius till biskop kan ha bidragit till att han inte eftersträvade eller visade längtan efter hierarkiska eller världsliga – nationella framgångar vars avvisidor han hade haft tillfälle att begrunda i Rom. Andreaes tog i stället sig an den unge **diakonen Olaus Petri** och fann i Olaus förkunnelse en religiös (kristen) grundval för en ny nationell kyrkopolitik. Vid riksdagen i Strängnäs **1523** träffade Andreae den nyvalde kungen, Gustav Vasa, som strax fann att Andreae, den ansedde ärkedjäknen, var den rätte mannen att ta hand om det kyrkopolitiska problemet. Traditionen berättar att det var Andreae som bekantade konungen med Olaus Petri och kungen som insåg vilka fördelar han kunde dra av den lutherska läran var inte sen att ta dessa båda klerker Andreae och Petri i sin tjänst varvid han utsåg Andreae till sin **sekreterare**. Med förnuftig män-

niskokännedom lät Andreae alltid Kungen framträda som den bestämmande, men man spårar dock **"mäster Lars"** (mäster Lars = Laurentius Andreae) bakom nästan alla kyrkopolitiska företag av betydelse. Tack vare den personliga kännedomen om **kurian i Rom** (den Heliga Stolens regering och centrala förvaltning) kunde förhandlingarna med denna slutföras redan under våren **1524**, vilket innebar att Sverige tidigare än något annat land kunde avbryta förbindelsen med påvedömet. Likaledes har troligen Andreae vid **herredagen i Vadstena 1524**, satt ihop den märkliga regeringsproposition, den första i sitt slag bevarade, där åt kungen ges en regeringsmakt, som gick utöver medeltidens. **I ett berömt brev den 21 februari 1524 till Vadstena kloster** utvecklade Andreae å kungens vägnar **det protestantiska kyrkobegreppet** och motiverade teologiskt silverkonfiskationerna. Bakgrunden tycks ha varit att representanter för klostret bett **Andreae** att försvara dess intressen. Denne **för-svarade statens agerande** med att kyrkan utgjorde de troendes samfund, d.v.s. det kristna folket, och att kyrkans pengar var folkets pengar och att dessa borde användas till allas gemensamma bästa. **Enligt Andreae var det gudlöst att hävda, att man borde skona kyrkans pengar när fara hotade folket.** I brevet rekommenderade han likaledes officiellt studiet av Martin Luthers skrifter. Han uppmanade bröderna att om de råkade ut för en främmande lära (peregrinadoctrina), vare sig det gällde Luthers eller någon annans, alltid pröva denna mot Bibeln, Som bevis på konungens förtroende **fick Andreae 1524 den viktiga ärkedjäkneplatsen i Uppsala jämte den i Strängnäs, säte i rådet och inkomsterna från Virmo pastorat i Finland.** Noteras kan att Gustav Vasas försvar av silverkonfiskationerna skedde helt utan hänvisningar till teologiska argument.

Vid Gustav Vasas kamp mot linköpingsbiskopen Hans Brask, ärkebiskopen (Gustav Trolle?), klosterväsendet och hela det romersk-katolska kyrkosystemet (1524-1527) skymtar Andreae i bakgrunden som försiktig men målmedveten. Andreae var **en av de pådrivande krafterna vid utgivningen 1526 av Bibelns Nya testamente på svenska.** Redan i sin Vadstenaskrivelse till munkarna spårar man Andreaes strävan att inte radikalt omstörta utan så långt möjligt bevara kontinuiteten med det förflutna, och ej efter tyskt mönster helt utelämna makten över kyrkan åt konungen i stället för åt påven. Om detta vittnar Västerås recess från **riksdagen i Västerås 1527**, då Andreae hade stora framgångar. År **1528 genomdrev han den biskopsvigning, genom vilken den apostoliska successionen "successio apostolica" bevarades åt Svenska Kyrkan.** Från detta år är också med säkerhet hans mest kända skrift – *En kort undervisning om trogna och goda gärningar* (1528) – vilken med enkla ord utvecklar den lutherska ståndpunkten. Som ärkedjäkne i ärkestiftet preciderade han vid **Örebro koncilium 1529**, som bildade den kyrkliga kompletteringen till **Västerås riksdag; säkerligen har han jämte Olaus Petri lett besluten**, vilket bland annat innebar att samtliga *"katolska ceremonier"* behölls men **gavs en "evangelisk" tolkning.** Denna kloka moderation framkallade emellertid oro bland de radikalare protestanterna i Stockholm, men också uppror bland den gamla kyrkans anhängare. Örebromötet betecknar glanspunkten i Andreaes kyrkopolitiska verksamhet.

Olaus Petri (1493-1552)

Olaus Petri föddes i Örebro som son till smeden Peter Olofsson och hans hustru Kristina Larsdotter. Efter studier i Örebro Trivialskola och i Uppsala fortsatte Olaus sina studier i Tyskland,

Grav med Laurentius Andreae (ärkedjäkne) utanför Domkyrkan i Strängnäs.

Olaus Petri (1493-1552) med brodern Laurentius Petri – staty utanför Olaus Petrikyrkan i Örebro.

där han efter en kort vistelse i **Leipzig hösten 1516** skrevs in vid **universitetet i Wittenberg** med tillnamnet **Phase, Mäster Olof** – reformator, humanist och historiker. I Wittenberg mottog Olaus avgörande intryck från Martin Luther och **promoverades den 10 februari 1518 till filosofie magister**. Troligen studerade **brodern Laurentius Petri** Nericius (Lars Pettersson från Närke) här tillsammans med Olaus en kortare tid. **Olaus återvände till Sverige under hösten 1518 och blev då kansler åt biskop Mattias Gregersson** (Lille) i Strängnäs och **vigdes till diakon av biskop Mattias år 1520**. Efter Stockholms blodbad, vars första offer var Mattias Gregersson och vars död Olaus Petri troligen bevittnade, verkade han som lärare vid domkyrskolan i Strängnäs där han snart väckte uppmärksamhet och oro genom sina föreläsningar över Bibeln. Olaus fick en övertygad anhängare i sin överordnade **Andreae** och kom genom denne kontakt med **Gustav Vasa**, som **1524 kallade honom till Stockholm som stadens sekreterare**. Där fick han bl.a. vara med om att fälla domar. Han upprördes över att se människor tvingas till bekännelse med hjälp av tortyrredskap av olika slag. Med kraft talade Olaus mot alla dessa pinomedel – 250 år före det att tortyren avskaffades i Sverige. Han uttalade: *"Efter den bekännelse, som en varder pint och*

Gustav Vasa.

Olaus Petri staty, skulptur utanför Storkyrkan i Stockholm – östra gaveln.

plågad till, skall ingen dömas." "Ty ofta sker, att många bekänna det, som aldrig skedde, för den pinas skull de lida."

När Olaus kom till Stockholm fick han samtidigt rätt att predika i stadskyrkan, vilket blev betydelsefullt för hans arbete för reformationen. Reformationen vann trots häftigt motstånd förvånande hastigt framgångar i Stockholm. Olaus Petri **förkunnelse** beskrevs som **rättfram och fri från teologisk kammarlärdom**. Hans främste levnadstecknare uppgav att *"man känner hur de nya tankarna likt sunda havsbrisar stryka fram genom den gamla världsåskådningens kvalm."* Han var också **fri från religiöst hat och utfall mot oliktankande – trots all den hätskhet han själv utsattes för, särskilt från katoliker**. Olaus bror, Laurentius Petri berättar om detta: *"Den hölls då för den bäste och Gud i kärast, som*

mest orkade ropa på lutheraner; kättare, trosspillare, gudsförrädare och vad för hädelseord som någon kunde upptänka. Den ene sade, att han ville våga på dem en gammal badstuga, den andre en gammal lada, den tredje så och så många lass ved, och så mycket tjära, torv, näver" o.s.v. Olaus Petri bröt **år 1525** på ett avgörande vis med den katolska kyrkorätten genom att **gifta sig med Kristina**, en borgardotter från Stockholm. Tillsammans fick de två barn; **dottern Elisabeth född 1526 och sonen Reginald född 1527**. Äktenskapet väckte ett ofantligt uppseende. Biskop **Hans Brask skrev genast till kungen** och bad honom att *"för Guds skull hjälpa detta till rätta"* men Gustav Vasa försvarade Olaus beslut. Olaus framträdde **1526** även som författare och inledde detta år sin epokgörande litterära verksamhet med **Sveriges första reformatoriska**

skrift, "En nyttig undervisning". Den samma år utgivna "Thet Nya testamentit på Swensko" var i allt väsentligt en översättning av Olaus. Olaus mot Peder Galle riktade "Svar på tolf spörsmål" och stridsskriften mot Paulus Heliae Swar uppå itt och christerlighe sendebreff vittnade också om ett ihärdigt och ihållande författarskap. Olaus var närvarande vid **Västerås riksdag 1527** och vid denna tidpunkt hade reformationen hunnit få ett brett stöd bland befolkningen i staden. Olaus rikaste produktionsår är **1528**. Olaus inledde år 1528 med att **predika under kung Gustav Vasas kröning i Uppsala**. Ett flertal böcker och skrifter tillkom detta år t.ex. "En liten bok om sakramenten", "Om Guds ord, och människors bud och stadgar". Senare kom "En handbok på svenska" (1529), "En liten postilla" (1530) och "Then svenska messan" (1531).

Olaus utsågs till Gustav Vasas **kansler 1531**. Såväl kung **Gustav Vasa** som **Olaus Petri** var ytterst självständiga till naturen och hade **mycket svårt att komma överens**. Gustav Vasa uttalade att Olaus passar till kansler lika bra (lite) som en åsna passar till att spela luta eller lika lite som en frisisk ko kan spinna silke. Gustav Vasa och Olaus hade **helt olika uppfattningar om hur de pengar som hade beslagttagits från den katolska kyrkan skulle användas**. För Gustav Vasa var det viktigaste att pengarna kom statskassan och försvaret till del i syfte att skydda både riket och Gudstron. Olaus menade att de summor som från början hade skänkts av fromma män och kvinnor till kyrkan borde användas för kristna (religiösa) ändamål. De borde användas för att betala lutherska präster i nöd och upprätthålla skolor och universitet så att landet kunde fostra män som var kapabla att undervisa folket i Guds ord. **Andreae** delade denna uppfattning.

Under de följande åren ägnade sig Olaus dels åt att översätta Gamla Testamentet (jfr **Gustav Vasas Bibel 1541** som ett resultat av översättningar och mottagna uppdrag), dels åt utarbetandet av sin Svenska krönika. Krönikan utmärktes av i tiden ovanlig kritisk syn på glorifieringen av Sveriges forntid, och dold kritik mot överheten, indirekt riktad mot kungen detta i kombination med öppen kritik mot kungen formulerad **1539 i Emoote the gruffueliga eedher** (mot de gruvliga seder) skärptes det redan spända förhål-

Närbild av Olaus Petri utanför Östra gaveln till Stockholms Domkyrka (Storkyrkan i Stockholm).

landet mellan Gustav Vasa och Olaus till en **fullständig brytning**.

I detta verk som var en verklig straffpredikan **klandrade Olaus överheten** för att denna **inte gjorde sin plikt och straffade de gräsliga sedvanorna** utan tvärtom "själv brukade dem mest". Olaus avhöll sig inte från att i sin svenska krönika yttra sin mening om kungens handlingssätt. Där kritiserades kungens handlingssätt som "utan all beskedlighet vilja rappa allt till sig". **Kung Gustavs vrede steg till kokpunkten**. Olaus bror, ärkebiskop Laurentius Petri, fick motta ett hotfullt kungligt brev med anledning av att det på predikstolarna i Stockholm inte ropades om annat än "tyranner, tyranner och omilt herrskap," trots att Kristus och Paulus hade befällt att predika lydnad. "Predikanter skolen I vara och icke herar" stod skrivet i brevet. Slutligen hotade kungen med att om prästerna inte förkunnade Gud ord kristligare, så måste han överväga andra medel.

Hotet gick snart i fullbordan. Olaus blev tillsammans med **Andreae den 2 januari 1540 i Örebro** dömd till ansvar för **högförräderi** med påföljd av **döden**. Åberopade skäl (åtalspunkterna) inför domstolen var omfattande; t.ex. författande av en krönika med negativ kritik mot kungen, att ha haft kontakter med orosmoment bland Stockholms borger-

skap, att Olaus skulle ha försökt vädja om benådning av den dödsdömda förrädaren Gorius Holste och att Olaus skulle ha haft kännedom om krutkonspirationen utan att ha berättat om detta. Olaus bestred åberopade skäl för högförräderi i domen men medgav utan tortyr att känt till krutkonspirationen.

Påföljden enligt domen kom senare att **omvandlas till dryga böter** och Olaus i meddelades senare nåd. Olaus anförtröddes **1542 inspektoratet över Stockholms skolor** och utnämndes till kyrkoherde i Stockholm **1543**. Dessförinnan eller år **1539** prästvigdes Olaus av Strängnäs biskopen **Botvid Sunesson**. Nu ägnade sig Olaus huvudsakligen åt prästgårningen men upphörde inte helt med sitt författarskap. År **1550** gav Olaus ut sitt första svenska skådespel "Tobiae comedia". Olaus verkade också som **rättsfilosof**. Hans bäst kända juridiska verk är "Domarregler" som enligt tradition återfinns i **Sveriges Rikes Lag** och i **Finlands lag**. Domarreglerna trycktes första gången av **Ericus Benedicti Schroderus** och har sedan **1635** bifogats i tryckta upplagor Sveriges Rikes Lag.

Något porträtt av Olaus Petri finns inte bevarat och vi vet därför inte något exakt om hans utseende. Till det förmodade 400-års minnet av Olaus födelse 1898 beställdes en skulptur av Olaus. En staty utformad av **Teodor Lundberg** avtäcktes **den 6 januari 1898** vid Storkyrkans östra gavel – detta i samband med Olaus 405-årsdag. Enligt många uppfattning återger statyn pastor primarius Fredrik Fehrs ansikte. Konsthistoriker **Carl G. Laurin** har dementerat denna uppfattning och berättar hur Lundberg beklagade sig över svårigheten att finna en lämplig modell och att han själv rädde honom att vända sig till Kungliga livgardet till häst vars manskap ansågs vara det ståtligaste och mest genuint svenska, som något militärt förband ägde. Det var därvid en till namnet okänd korporal som stod modell för i vart fall Olaus ansiktsdrag i statyn.

Laurentius Petri (Nericus) (1499-1573)

Latinisering av svenskspråkiga Lars Petersson från Närke, född 1499 i Örebro och död 1573 i Uppsala. Han var en svensk präst som blev Sveriges förste evangelisk-lutherske ärkebiskop (1531-1573). Han var också känd som **Lau-**

Olaus broder Laurentius Petri
(1499-1573).

rentius Petri den äldre till skillnad från mågen Laurentius Petri Gothus. Han valdes till ärkebiskop av Uppsala stift i augusti 1531 och vigdes av den katolske biskopen i Västerås stift **Peder Månsson (Petrus Magni)** varefter Svenska Kyrkan hävdar apostolisk succession. Laurentius Petri var **broder till den svenske reformatorn Olaus Petri**, och son till smeden Peter Olofsson och Kristina Larsdotter. Genom att **Petrus Magni** vigde Laurentius Petri till biskop kom de svenska biskoparna att inneha en obruten apostolisk succession, något som dock bestrids av den romersk katolska kyrkan (senast förmodligen – om än ej uttryckligen i dokumentet **Dominus Iesus från år 2000**). Laurentius Petris ungdom är hölj i dunkel. Första gången hans namn med säkerhet omnämns är **1527**, då han på Gustav Vasas bekostnad sändes ut för att studera vid tyska universitet, bland annat Wittenbergs universitet. Troligen hade han redan tidigare studerat där. Efter sin hemkomst blev han först **skolmästare i Uppsala**. Han valdes på **kyrkomötet i Stockholm 1531**, sannolikt under påtryckning av Gustav Vasa, till **ärkebiskop av Uppsala stift och därmed för Sveriges dåvarande kyrkoprovins**. Laurentius Petri var mer försiktig än sin bror och vek undan för kungens krav då

dess blev för stora. Under de första åren kom hans tid att främst upptas av den nya bibelöversättningen, som utkom **1541 (Gustav Vasas bibel)**. Sitt första större inlägg i de kyrkliga frågorna gjorde han i sin **1533** skrivna *Förklaring på Västerås recess och på ordinantan*, där han utvecklade sitt kyrkopolitiska och kyrkoorganisatoriska program i motsats till kungens sätt att tillämpa recessen. Redan genom en s.k. förening **1533** begränsade Gustav Vasa ärkebiskopens befogenheter, och de beskars ytterligare under den tyska perioden, då kungens kroniska misstro och strävan efter att upplösa biskopsinstitutionen satte Laurentius Petris undfallenhet och seghet på prov.

Laurentius Petri tvingades bland annat att som bisittare underteckna dödsdomen mot sin egen bror, Olaus Petri, och dödsdomen mot Laurentius Andreae 1540. Under mer än ett decennium fick Laurentius Petri finna sig i att vara **skjuten åt sidan**, sedan kyrkans främsta **ledning 1539 överlämnats åt Georg Norman** som **superattendent**. I tysthet verkade han för en återgång till den nationellt kyrkliga organisationen, utförde den betydelsefulla revisionen av de kyrkliga böckerna (handboken och mässboken) och fortsatte det arbete på en kyrkoordination som han under sin första ämbets tid påbörjat. Georg Normans bortgång **1553** ställde Laurentius Petri på nytt i den kyrkliga ledningens medelpunkt. Han utvecklade under denna tid en omfattande litterär verksamhet som under 20 år dominerade svenskt boktryckeri, oaktat flera av hans skrifter trycktes först efter hans död 1573. Flera av dem är fortfarande utgivna. Han utgav bland annat **1555 en omfattande postilla** och år **1557** Sveriges första nykterhetsskrift, *Emoot dryckenskap*. Förhållandet till Gustav Vasa var nu förhållandevis gott, även om det förekom smärre konflikter. En sådan konflikt var Gustav Vasas giftermål **1552** med sin avlidna hustrus systerdotter, **Katarina Stenbock**, vilket Laurentius Petri motsatte sig som **ingånget inom för-**

bjudna led. Den Svenska Krönika som Laurentius Petri fullbordade **1559** vann emellertid **kungens godkännande**. Laurentius Petri anlitades även av kungen för **diplomatiska uppdrag** bland annat som **ledare av en fredsbeskickning till Ryssland 1557**.

Gustav Vasa avled 1560. Under sonen Erik XIV:s regering **ökade Laurentius Petris frihet**. Det kyrkoordningsförslag som kung Gustav hade hindrat kunde nu läggas framför riksdagen Stockholm **1562**, och även om kungen inte stadfäste detsamma kunde Laurentius Petri verka för dess tillämpning i praktiken. Under några år upptogs Laurentius Petris liv av en kamp mot bl.a. Calvinismen i en rad skrifter t.ex. *Om någor stycker wårs Herrars Jesu Christi nattward anrörandes*, där den nya tysklutherska ortodoxin tydligt framträder och den Svenska kyrkan för första gången uttryckligen betecknas som luthersk. Laurentius Petris verksamhet och intresse omfattade i övrigt alla det kyrkliga livets yttringar, med **själavård som det centrala**. Laurentius Petri ombesörjde nya upplagor av de kyrkliga böckerna (**psalmbok 1567 med tillägg 1572** och **den första katekesutgåvan 1567**) och arbetade bl.a. för kyrkomusikens höjande.

I tidens politiska konflikter visade han sin anpassning till den världsliga makten. Han dömde **1563 hertig Johan och var i det längsta lojal mot Erik XIV**. Men anslöt sig 1568 till hertigarna och dömde sedan den forne kungen inte bara förlustig kronan utan även till döden. **Sjuk och ålderstigen fick han se sitt livsverk krönt med seger, då den av Laurentius Petri själv utarbetade 1571 års kyrkoordination antogs på ett kyrkomöte i Uppsala 1572**.

I boken *"Kristi kyrka"* hyllar Bo Giertz **Laurentius Petris gärning** och skriver: *"Ingen enskild person har betytt så mycket för vår kyrka som han... vår sannskyldige svenske kyrkofader"*.

LIVRÄDDARE I FÄLT

Vi lever alla under samma himmel, men delar inte lika på jordens resurser. Med fler småskaliga jordbruk kan fler gå och lägga sig mätta. Var med i kampen för allas rätt till mat. För 150 kr kan till exempel en jordbrukare i Sydsudan bli självförsörjande på majs.

Swisha din gåva till 900 1223

90 SVENSK
INSAMLINGS
AKTIO I KONTROLL

tryggt
givande
givasverige

act
Svenska kyrkan

Bibelöversättningar och Utgåvor

Nya Testamentet (Översättning) 1526

Laurentius Andreae
Olaus Petri

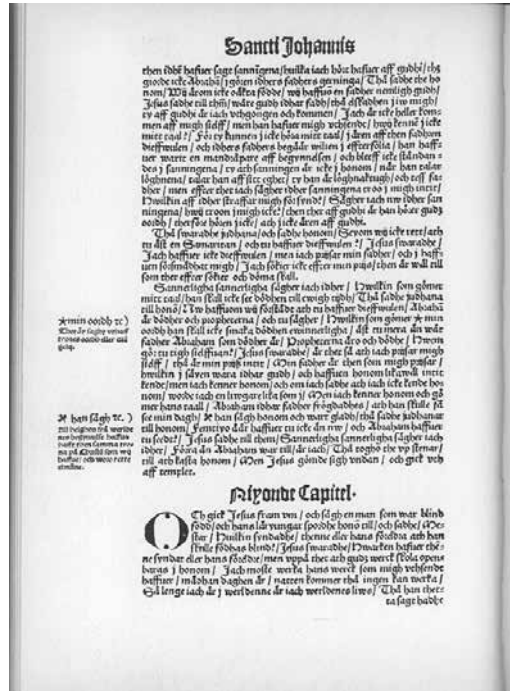
Gustav Vasas Bibel (Översättning och Utgåva) 1541

Laurentius Petri
(Bibelkommissionens ordförande)
Laurentius Andreae
(översättare NT)
Olaus Petri
(översättare NT och GT)

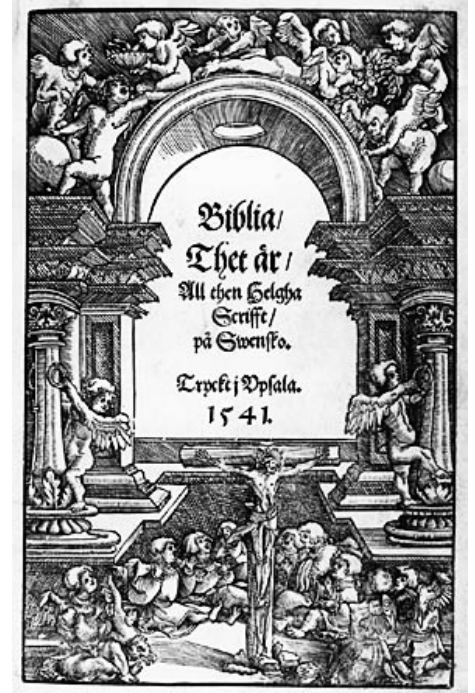
I denna Bibel introducerades bokstäverna ä och ö.

Texten kom att utgöra gräns mellan Fornsvenska och Nysvenska.

Gustav II Adolfs Bibel 1618 (Redigering av Gustav Vasas Bibel) mer lättläst för läsaren med versindelning

Nya Testamentet översättning, 1526.

Gustav Vasas bibel, 1541 – upphovsmän Laurentius Andreae och Olaus Petri.

Gustav II Adolfs bibel, 1618.

Karl XII:s Bibel

1703

Svenska Folkbibeln

2015

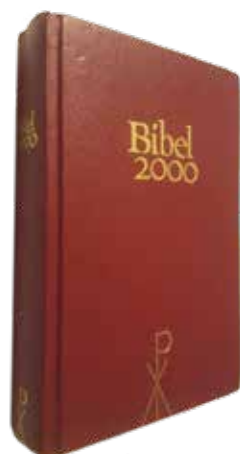
Kyrkobibel
(Gustav V:s Bibel)

1917

Svenska Folkbibeln

1996/1998

Bibel 2000
(med NT 1981)

2000

Andra översättningar

Melins bibelverk (1858 -1865)
Lektorernas översättning (NT, 1863)
Myrbergs översättning (NT och delar av GT, 1890)
Normalupplagan (1883, 1908)
P.P. Waldenströms översättning (NT, 1886)
Erik Benelius översättning (NT, 1895)
Helge Åkesons Bibelöversättning (1911)
Hugo Odebergs översättning (Evangelierna & Apg, 1940-talet.)
Nya världens bibelöversättning (1961, 2017)
"Vi vann!" sa Markus (Markusevangeliet, 1962)
David Hedegårds översättning (NT, 1964–1965)
Bo Giertz översättning (NT, 1981)
Svensk Kyrkobibel (NT, 1997)
Svenska Folkbibeln (1998, 2014)
Nya Levande Bibeln (2003)
Reformationsbibeln (2003, 2016)
Svenskbibeln (2009, 2016, 2023)
Svenska Kärnbibeln (NT 2017, hela Bibeln 2023)
The Message på svenska (NT 2012, hela Bibeln 2021)

Om Nya Testamentet i dess helhet översattes från grekiska och latin till svenska språket av Olaus Petri och Laurentius Andreae 1526 så översattes hela Bibeln Gamla och Nya Testamentet 1541 således på uppdrag av kung **Gustav Vasa** med förebild i första hand av Martin Luthers tyska bibelöversättning av **Gamla Testamentet** från 1534; Texten i **Nya testamentet** reviderades, även om den i grunddragen kom att ligga nära den 15 år äldre utgåvan (1526). **Vasabibeln** utgavs av en **bibelkommission**, med ärkebiskopen **Laurentius Petri** i ledningen. Det är inte känt vilka – förutom Laurentius Petri – som deltog, men denne skrev i ett brev år 1540 om att han "samt med flere" var sysselsatta med arbetet. Sannolikt medverkade särskilt hans **bror Olaus Petri** även denna gång.

Anders Nordberg

Riksårsmöte 2024

Välkomna på riksårsmöte med Svenska kyrkans lekmanaförbund
på Vårdsnäs stiftsgård 1 – 2 juni 2024 under temat
”Tillsammans i glädje”

Foto; Jan Henriksson ©

Notera att det är kort anmälningstid – senast 30 mars 2024.

Anmälan kan ske på telefon 070 545 81 38.

Senare anmälan kan gå bra men plats kan inte garanteras.

Vid tryck av tidningen är inte programmet klart ej heller kostnad för deltagande av årsmötet då all begäran om anslag ännu inte är klara. Priserna som anges är preliminära och kan därför ändras men kommer inte att bli högre än vad som anges. Ni som anmäler er kommer senare att få program och hur mycket ni ska betala. De tider som är klara är;

1 juni;

09.30 öppnas mötesbyrån och det serveras välkomstkaffe med smörgås.

12.15 Lunch

13.00 Riksårsmötet öppnas

2 juni kommer vi att sluta senast 14.00

**Varmt välkomna till några dagars god gemenskap under temat
”Tillsammans i glädje”**

Anmälningssblankett

Fyll i blanketten (var god texta) och sänd anmälan så den senast är oss tillhanda 30 mars 2024 till;

Jan Henriksson, Norra Storgatan 9, 598 71 Södra Vi. Eller via e-post till; erikslund.jan@gmail.com

För att säkerställa er anmälan kan den ske via telefon 070 545 81 38

Namn 1; _____

Om du ingår i förbundsstyrelsen, är stiftsombud eller kårombud, markera i så fall nedan.

☐ Förbundsstyrelsen ☐ Stiftsombud ☐ Kårombud

Namn 2; _____

Om du ingår i förbundsstyrelsen, är stiftsombud eller kårombud, markera i så fall nedan.

☐ Förbundsstyrelsen ☐ Stiftsombud ☐ Kårombud

Anmälan är bindande och betalning sker till Lekmammaförbudets bankgiro 5591 – 3321 efter meddelande om kostnad. Märk betalning årsmöte + namn på deltagare.

Dubbelrum; Kostnad; 1 900 kronor/person. I kostnaden ingår dubbelrum med frukost samt alla måltider.

Önskar dubbelrum ☐ Delar rum med; _____

Enkelrum; Kostnad; 2 300 kronor. I kostnaden ingår enkelrum med frukost samt alla måltider.

Önskar enkelrum ☐

Ni som vill komma fredag kväll kan anmäla det här men ingår INTE i anmälningssavgiften. Ni betalar det samband med att ni checkar in på fredagen.

Kommer fredag kväll (31/5) och önskar dubbelrum, 1350 kronor inkl. frukost ☐

Delar rum med _____

Kommer fredag kväll (31/5) och önskar enkelrum, 1095 kronor inkl. frukost ☐

Önskar mat på fredag kväll (ingår INTE) i anmälningssavgiften ☐

Har ni matallergi eller andra allergier? I så fall vad? _____

Att hitta till Vårdnäs;

www.vardnas.se

Från Linköping;

Från Jönköping;

Från Växjö;

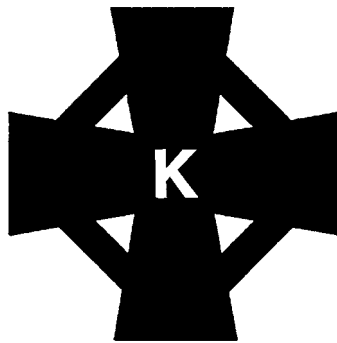
Riksväg 23/34 mot Vimmerby/Växjö, Vårdnäs ligger 3 mil söder om Linköping. Antingen E4 mot Linköping eller riksväg 40 mot Västervik. I Vimmerby tar man riksväg 23/34 mot Linköping. Vårdnäs ligger 7 mil norr om Vimmerby. Riksväg 23/34 mot Linköping.

Svenska Kyrkans Lekmannaförbund

Några fakta om Lekmannaförbundet Riksårsmöten – eller Rikskonvent 1918-1949

NÅGRA FAKTA OM FÖRBUNDET

Svenska Kyrkans Lekmannaförbund bildades den 22 oktober 1918 i Ärkebiskopsgården i Uppsala. En grupp i Stockholm med roteman Carl Alm, försökte tillskapa någon form av gemenskap i vid bemärkelse för lekmän med andlig och kyrklig inriktning, en gemenskap med ansvar för frivilliga insatser för kyrkans uppgifter. Carl Alm startade en församlingsbyrå för frivilligt kyrkligt arbete och en tidning *"Församlingsbladet"*. Hans försök möttes av misstro och motstånd till dess att ärkebiskop Nathan Söderblom ställde frågan och öppnade dörren med orden: *"Bör inte kyrkan vara tack-sam för varje kraft som erbjuder sig?"* "Och om inte former finns för tillvaratagande av denna kraft som vill tjäna, bör hon då ej vara angelägen att skapa sådana? Lika olämpligt som det är att skapa former för att sedan leta efter liv att fylla dem med, lika illa är det, att där liv och kraft anmäler sig låta dem i brist på lämpliga vägar och organ antingen förflyktigas eller söka sig åt annat håll". Så långt ärkebiskop Söderblom. Ärkebiskopen nöjde sig inte med att välsigna Carl Alms strävanden. Han kallade också på de unga krafter som rörde sig i **ungkyrkorörelsen**. Under **mötet** i ärkebiskopsgårdens bibliotek beslutade den samlade gruppen att bilda **Svenska Kyrkans**

Lekmannaförbund med tillnamnet **Kyrkobrodererna** och en **interimsstyrelse** tillsattes. **Styrelseordförande, vald på tre år**, blev ärkebiskop **Söderblom** och i interimsstyrelsen återfanns namn som **Manfred Björkquist** (den förste biskopen i Stockholms stift, sedermera hedersordförande) **Carl Alm** och **Torsten Bohlin** (sedermera biskop i Härnösand). Styrelsen kom att kallas **Generalrådet**. Förbundet bestämde sig för att stå **på egna ben och som fristående organisation** verka inom, för och i nära kontakt med kyrkan. Arbetet drivs på tre plan riks-, stifts- och lokalplan. Knappt 100 år efter bildande eller den 1 januari 2003 hade förbundet 188 kårer med sammanlagt 10 000 medlemmar. I Lunds stift fanns 2003 flest kårer och medlemmar 69 och 3 750, alltså fler än en tredjedel av förbundets medlemstal. Tre år efter

grundandet hölls den **5-6 mars 1921** ett konstituerande sammanträde – ett **Generalkonvent i S:ta Clara** församlingshus i Stockholm. Då existerade 21 kårer. Namnet Generalkonvent ändrades 1937 till **Rikskonvent**. Vid detta konvent 1937 beslutades att förbundet skulle få ett **medlemsmärke**. **Utanför Domkyrkan i Strängnäs finns en gammal runsten från 1000-talet** och på den finns ett kors – ett **S:t Georgskors** – och konventet beslutade att förbundet skulle göra detta kors till **förbundets medlemsmärke**.

Medlemsmärket utgörs av ett Sankt Georgskors, en erinran om legenden från tiden för **det första korståget år 1099** utgjorde Sankt Georg ett skyddshelgon. Vanligen avses med **georgskors** det kors som även kallas **ulrikskors**; ett **likarmat kors** med **armar som smalnar av kraftigt mot mitten**. Ett **rött kors** av denna typ frimurarkorset, används av **Frimurarorden**. Ett **gult kors** av samma typ med tillägg av bokstaven **K** (i flaggans mitt) såsom initialt för **Kristus** används av **Svenska Kyrkans Lekmannaförbund**.

År 1925 beslutade förbundet att det skulle ge ut ett medlemsblad. Medlemsbladet omfattade endast fyra sidor och sändes ut till Först 1928medlemmarna åtta gånger per år. Ett lösörenummer kostade 25

öre. Namnet på tidskriften var i början *"Kyrkobröderna"*. Först 1928 ökade förbundet sidosantalet till 100 per år. Därefter fick tidskriften namnet *"Lekman i kyrkan"*, detta i samband med att förbundet öppnade för kvinnliga medlemmar 1978, varefter såväl kvinnor som män kom att tillhöra Svenska Kyrkans Lekmannaförbund. Tidskriften omfattade ca 20 sidor de första åren med sex nummer per år för att på grund av ökade kostnader sedermera ges ut med endast fyra nummer per år där varje nummer omfattade och fortfarande omfattar 32 A 4 sidor.

NÅGRA FAKTA om

LEKMANNAFÖRBUNDETS STUDIEVECKOR

Under åren 1948-1952 hölls studieveckor i samarbete med **Lekmannaskolan** och **Sveriges Kyrkliga Studieförbund (SKS)**, först en vecka per år, sedan en vecka i augusti och en vecka i november varje år. Studieveckan i november kryddades med en predikantkurs. Under dessa fem år samlade studieveckorna **75-100 deltagare per kurs (vecka)**. Deltagaravgiften var **80 kr** till Lekmannaskolan. Förbundet betalade deltagarnas resekostnader. Ett år utgjorde förbundets utbetalningar för deltagarnas resekostnader 6 238 kr. Algot Tergel som var förbundsordförande under åren 1958 - 1976 var under sin tid som direktor över Lekmannaskolan ledare för den under denna tid beslutade studieveckan. Vera och Karl-Erik Sundström från Fjälkinge i Lunds stift var medarbetare under ett stort antal studieveckor, Vera under 10 studieveckor och Karl-Erik under 17 studieveckor. Kyrkomötet fattade 1959 beslut om att lekfolk fick delta i textläsning i anslutning till kyrkans gudstjänster. Under studieveckorna övades textläsning därefter flitigt under studieveckorna. Sammanfattningsvis gav studieveckorna många oförglömliga och fina minnen. **Bibelstudierna** var mycket uppskattade men också information från deltagande bröder och systrar om internationella kontakter, om syföreningsverksamheter, om hobbyverksamheter, om riktade lekmanauppgifter, om hjälpmedel i kårarbetet, om att dela med sig, om SKS-samverkan, om söndagsskole-, konfirmand- och fadderverksamhet etc.

RIKSKONVENT –

Nuvarande RIKSÅRSMÖTEN

Det första årsmötet för Svenska Kyrkans Lekmannaförbund hölls i **St:a Clara församling 1921**. Därefter dröjde det tre år till nästa årsmöte vilket också hölls i Stockholm - i **Storkyrkoförsamlingen 1924**. Därefter hölls årsmöten (**Generalkonvent**) varje år t.o.m. **1933**. Sedan började det bli årsmöten vartannat år utom 1938 då man redan ett år efter 1937 höll årsmötet för att högtidlighålla att det var 20 år sedan förbundet bildades. Efter 1939 har med undantag för år 2020 (pandemi) konventen hållits vartannat år. Följande platser och stift har under följande årtal varit centrala för Rikskonvent (numera kallade Riksårsmöten).

1925: 7 november – ?
 1926: 30-31 oktober – Uppsala – Uppsala stift
 1927: 15-16 oktober – Västerås – Västerås stift
 1928: 20-21 oktober – Gävle – Uppsala stift (**10-årsjubileum**)
 1929: 28-29 september – Skara – Skara stift
 1930: 4-5 oktober – Linköping – Linköpings stift

1931: 12-13 september – Örebro – Strängnäs stift
 1932: 24-25 september – Sigtuna – Uppsala stift
 1933: 19-20 augusti – Jönköping – Växjö stift
 1935: 21-22 september – Sigtuna – Uppsala stift
 1937: 25-26 september – Strängnäs – Strängnäs stift
 1938: 22-23 oktober – Uppsala – Uppsala stift (**20-årsjubileum**)
 1939: 6-17 september – Örebro – Strängnäs stift
 1941: 20 september – Stockholm – Strängnäs stift/Uppsala stift
 1943: 28 augusti – Linköping – Linköpings stift
 1945: 28-30 september – Skövde – Skara stift
 1947: 8-9 augusti – Sigtuna – Uppsala stift
 1949: 12-14 augusti – Sigtuna – Uppsala stift
 1951: Sommar – Sundsvall – Härnösands stift
 1953: Sommar – Sigtuna – Uppsala stift
 1955: Sommar – Borås – Skara stift
 1957: 16-18 augusti Sigtuna – Uppsala stift
 (Beteckningen Generalkonvent avskaffades)
 1958: 22-24 augusti – Uppsala – Uppsala stift (**40-årsjubileum**)
 1960: 18-21 augusti – Eskilstuna – Strängnäs stift
 1962: 16-19 augusti – Jönköping – Växjö stift
 1964: 13-16 augusti – Sigtuna – Uppsala stift
 1966: 18-21 augusti – Visby- Visby stift
 1968: 8-11 augusti – Västerås – Västerås stift (**50-årsjubileum**)
 1970: 25-26 juni – Mariestad/Skara – Skara stift
 1972: 3-6 augusti – Sigtuna – Uppsala stift
 1974: 1-4 augusti – Linköping – Linköpings stift
 1976: 13-15 augusti – Lund – Lunds stift
 (Första beslutet om kvinnligt medlemskap)
 1978: 3-6 augusti – Uppsala – Uppsala stift (**60-årsjubileum**)
 (Andra och slutliga beslutet om kvinnligt medlemskap)
 1980: 1-3 augusti – Härnösand – Härnösands stift
 1982: 30 juli-2 augusti – Ljungby – Växjö stift
 1984: 27-29 juli – Karlstad – Karlstads stift
 1986: 25-27 juli – Falun – Västerås stift
 1988: 29 juli-1 augusti – Skara – Skara stift (**70-årsjubileum**)
 1990: 3-5 augusti – Visby – Visby stift
 1992: 31 juli-3 augusti – Lund – Lunds stift
 1994: 29-31 juli – Skellefteå – Luleå stift
 1996: 9-11 augusti – Kungsbacka – Göteborgs stift
 1998: 7-9 augusti – Uppsala – Uppsala stift (**80-årsjubileum**)
 2000: 28-30 juli – Vadstena – Linköpings stift
 2002: 28-29 juli – Karlstad – Karlstads stift
 2004: 6-9 augusti – Eskilstuna – Strängnäs stift
 2006: 4-6 augusti – Östersund – Härnösands stift
 2008: 1-3 augusti – Stockholm – Stockholms stift
 (**90-årsjubileum**)
 2010: 6-8 augusti – Jönköping – Växjö stift
 2012: 17-19 augusti – Rättvik – Västerås stift
 2014: 1-3 augusti – Hjälmared, Alingsås – Skara stift
 2016: 29-31 juli – Sundsgården, Helsingborg – Lunds stift
 2018: 27-29 juli – Uppsala – Uppsala stift (**100-års jubileum**)
 2020: X – Covid 19-pandemi
 2022: 5-6 augusti – Åh stiftsgård – Göteborgs stift
 2024: 1-2 juni – Vårdnäs stiftsgård – Linköpings stift
 2026: ?

Anders Nordberg

Städer och Imperier 1789-1914

Låt oss för ett ögonblick förflytta oss framåt i tiden, ca 1000 år från den kristna tillvaron under 600 talet efter Kristi födelse till tiden kring Europas omvandling med revolutioner och upplysningsanspråk, industrialisering och imperialism påbörjad främst under slutet av 1700-talet med fortsättning under 1800 – talet och under begynnelsen av 1900-talet.

Europa i Omvandling

Wayne A. Detzler

Under 1700-talets sista decennier var revolutioner i många av världens länder under uppsegling. År 1776 förklarade sig de amerikanska kolonisterna sig självständiga gentemot den brittiska kronan. Ett drygt decennium senare 1789 bröt revolution ut i Frankrike där den grundade uppfattningen "kungadöme av Guds nåde" fick sig en verklig törn. Händelserna i Frankrike angav kursen för det följande århundradet – såväl vad gäller spridande av revolutionära idéer som konservativa reaktioner mot desamma. En revolutionär makt av annat slag förvandlade de ekonomiska villkoren inom större delen av Europa. Denna revolutionära makt var av industriell karaktär (industriella revolutionen) och började i Storbritannien mot slutet av 1700-talet och spred sig till Tyskland och Frankrike under 1800-talet. Industrin drog männ-

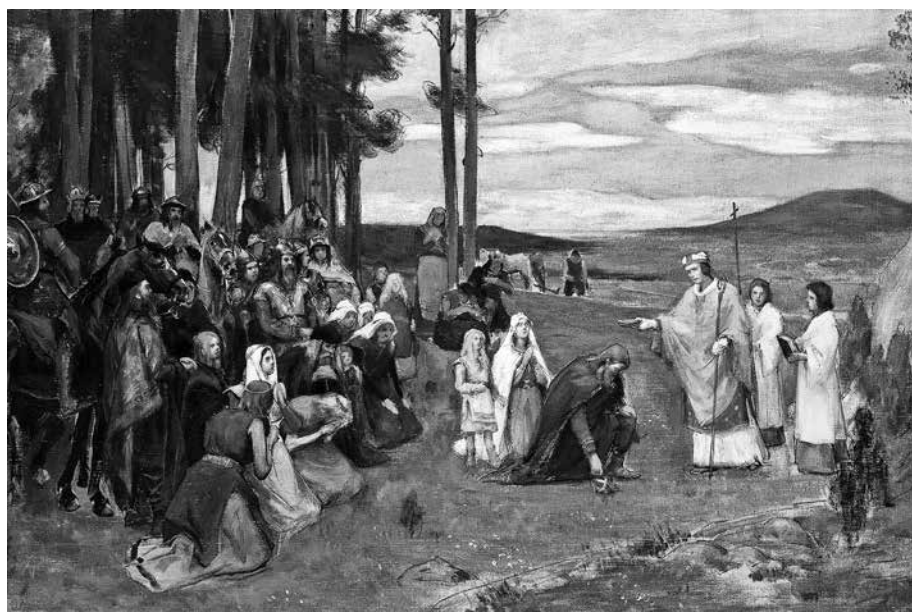
iskor från landsbygden till de växande stadskärnorna. Detta bidrog till att de sociala klyftorna ökade.

Parallellt med industrins tillväxt växte handel och gränserna för det brittiska kolonialväldet utvidgades. Vi mitten av 1800-talet kom det inbördes förhållandet mellan de brittiska kolonierna och den brittiska kronan in i ett förändrat skede, som isin tur gav upphov till det brittiska samväldet. Under detta revolutionens århundrade var kyrkan tvungen att anpassa

sig till den utveckling som ägde rum runt omkring densamma.

Bastiljen

Den 14 juli 1789 stormade en rasande grupp människor parisfängelset Bastiljen och byggnaden härjades svårt. Århundraden av förtryck hade fått människors förbittring att jäsa, och nu vändes människornas förbittring mot detta fängelse som var en symbol för den förhatade gamla regimen. Frankrikes regering under Ludvig XVI hade tillämpat yt-

Ansgar kristnar Sverige redan ca 830 e.Kr.

Stormningen av Bastiljen 14 juli 1789 brukar ofta anses vara startpunkten för franska revolutionen. Den 14 juli firas idag som Frankrikes nationaldag.

terst odemokratiska principer. De franska **stånderna hade inte sammanträtt sedan 1614**. Det mesta av Frankrikes jord ägdes av prästerskapet och adeln som också monopoliserade maktpositionerna inom kyrkan, armén och regeringen. Dessa var också förvånansvärt skickliga i att slingra sig undan beskattning. Mer än 95 procent av Frankrikes befolkning var bönder, som ofta exploaterades av den privilegierade adeln. Medelklassen hade det något bättre ställt ekonomiskt men var lika utsatt för de privilegierades övergrepp. Tänkare som **Voltaire** (1694-1778) hjälpte till att underblåsa missnöjets eldar genom att plädera för sociala förändringar. De krävde inte monarkins avskaffande utan förordade en **välvillig despoti** eller en konstitutionell monarki. **Denis Diderot** (1713-1784) var en annan av upplysningens tänkare. Han redigerade tillsammans med **d'Alembert** (1717-1783) verket *Encyclopédie* som gavs ut i hemlighet första gången **1759**. Diderot hade fått sin första utbildning i en jesuitskola, men han och hans medarbetare hävdade, att de grundade alla sin kunskap på vetenskapen och förkastade traditionella katolska tankar. En tredje inflytelserik författare i förrevolutionens Frankrike var **Jean-Jacques Rousseau** (1712-1778). Våld av det slag som utlöstes vid stormningen av Bastiljen ingick inte i Rousseaus planer för sociala förändringar.

Det visade sig att det åstadkoms förändringar genom mycket mer praktiska medel än filosofernas skrifter. **I juni 1789** sammankallades en nationalförsamling och i **augusti** beslutade den samma att **avskaffa alla privilegier**. Därmed gjordes det slut på den gamla regimen. Lokalstyret omorganiserades och 83 nya administrativa områden, s.k. departement, upprättades. **På förslag av biskop Talleyrand övergick kyrklig jord i offentlig ägo**, i syfte att därigenom kunna finansiera de revolutionära förändringar som ägde rum. En förordning från **1790** reglerade **prästerskapets civilrättsliga ställning**. Stiftsgränserna sammanföll med dem som de nya politiska departementen fått, och **antalet biskopar reducerades från 140 till 83**. Såväl biskopar som präster skulle väljas av folket. Prästerskapet tvingades svära trohetsed till den franska författningen och inte till påven. Många accepterade detta medan andra vägrade vilket var en viktig del i den splittring som uppkom bland prästerskapet. I praktiken hade påvemakten avskaffats i Frankrike. **"Gallikanismen"** – kravet på den franska monarkins suveränitet i världsliga ting, de allmänna kyrkliga synodernas auktoritet över påvedömet och en folkligt förankrad kyrka – fick ny aktualitet.

Förnuftets gudinna

I början av revolutionen bildades en grupp, känd som **jakobinska partiet**. Namnet fick gruppen därför att den samma samlades i det jakobinska klostret i Paris. Jakobinerna krävde frihet och rättvisa åt massorna. I gruppens ledning fanns män som **Jean Paul Marat**, **Georg Jaques Danton** och **Maximilian Robespierre**. Dessa män bådade upp en armé av bönder, **'federalisterna'** och marscherade mot Paris **1792**. Adelsmän och präster som satte sig emot revolutionen avrättades summariskt. **Kung Ludvig XVI mötte döden i giljotinen den 21 januari 1793**. Jakobinerna sysselsatte sig också med religiösa frågor. **Den 10 november 1793** marscherade en grupp deputerade till Notre Dame-katedralen. Där satte de upp en dansös med tvivelaktigt förflutet på en tron. Kvinnan beskrevs och namngavs som *"förnuftets gudinna"*.

Under perioden **1793-1815** var Frankrike nästan ständigt i krig med andra europeiska makter – England, Nederländerna, Preussen, Österrike, Spanien och Ryssland. Under de första av de nu nämnda åren led Frankrike flera nederlag. Under en del av denna period nämligen (1793-1794) upplevde **Paris "skräckväldets fasor"**. Avrättningen av skräckväldets anstiftare, **Robespierre**, satte stopp för våldsamheterna. Frankrike förblev emellertid omöjligt att styra, till dess **Napoleon Bonaparte** genomförde sin statskupp **1795**.

En av **Napoleons** (1769-1821) första åtgärder var att återställa normala förhållanden med Vatikanen. Påven **Pius VII** gick med på ett nytt **konkordat 1801**, enligt vilket påven motvilligt gav den franska revolutionen sitt bifall. Det franska prästerskapet tillerkändes ett årligt stöd från staten.

En maktlös påve

I december 1804 satt påven Pius VII som en ömkansvärd åskådare, när Napoleon själv kröntes till kejsare. Omedelbart därefter inlät sig kejsaren på ett ärelystet erövringsprogram. **År 1808 intog kejsare Napoleon Kyrkostaten. Påven greps och förvisades 1809 till Savona. Den 14 september 1812** gick Napoleon med sina trupper in i **Moskva**. Efter det att fem sjättedelar av Moskva den 20 september hade brunnit ner, brand troligen genom rysk egen försvarsplanering samt efter fem veckor av obesvarade fredsför-

slag och utevaro av samarbetsvilja samt ett påfrestande vinterklimat återvände en svag Napoleon till Sydeuropa. Påven var inte tillbaka i Vatikanen förrän **1814**. När påven väl kom tillbaka till Rom återfick jesuiterna sin tidigare ställning. Påve **Clemens hade 1773** stängt av jesuiter från verksamhet. **Under 1760-talet** hade jesuiterna drivits ut ur Portugal, Frankrike och Spanien.

Under hela 1800-talet pågick i **Frankrike en kamp inom den franska kyrkan, en kamp mellan** å den ena sidan **de påvetrogna ultramontanisterna** och å den

andra sidan **de galliska nationalisterna**. I **Tyskland** framträdde ett **katolskt sällskap** som var förespråkare för **febronianismen**, en tysk motsvarighet till **gallikanismen**. **Sällskapet** uppstod som ett resultat av **en skrift av biskopen i Trier – J.N. von Hontheim (1730-1788)** – som gavs ut **1763** under pseudonymen *"Justinus Febronius"*. Han gjorde gällande **att nycklarna till Guds rike hade överlämnats till hela kyrkan** och inte bara till Petrus och hans efterträdare. **Kyrkomötena** och **inte påven** skulle vara kyrkans högsta auktoritet. Påven var i själva verket den förste bland jämställda.

Medan den **romersk-katolska kyrkan** fick utstå **hårda törnar** under den politiska revolutionen ställdes **protestantismen** inför **sönderslitande teologiska utmaningar**. Dogmatik och biblisk teologi hotades av naturalistiska teologer eller rationalistiska nedvärderingar av kristna trosuppfattningar.

I nästkommande nummer berörs - Olika vägar till förnyelse - Gud och folket / samt/ - Barrikaderna faller sönder i smulor.

Anders Nordberg

90 SVENSK
KONTO INSAMLINGS
KONTROLL

tryggt
givande
givasverige

FASTEAKTIONEN 2024

act
Svenska kyrkan

DELA LIKA OCH RÄDDA LIV

Vårdagjämningen den 20 mars då dag och natt är lika långa, delar vi lika på ljuset och mörkret – men inte på jordens resurser. Var tionde människa i världen saknar sitt dagliga bröd trots att det finns tillräckligt med mat för att alla ska kunna äta sig mätta.

Vi lever under samma himmel.
Dela med dig för allas rätt till mat!

SWISHA DIN GÅVA TILL

900 1223

PG 90 01 22-3 BG 900-1223

svenskakyrkan.se/act

FAMILJENYTT

TILL MINNE

BIRGITTA ERICSSON- LÖFGREN
1937 – 2023

Den 17 november lämnade vår hedersmedlem Birgitta Ericsson Löfgren detta jordeliv, i en ålder av 86 år, och gick hem till Gud.

Vi inleder med att tacka Gud för Birgitta och hennes goda gärningar i vårt förbund. Birgitta var andre vice förbundsordförande från 2006 till 2014. Vid Riksårsmötet 2022 i Åh valdes Birgitta till hedersmedlem.

Birgitta var mycket engagerad inom förbundet på lokal nivå där hon var ordförande för Vikens lekmanakår från 2003 till 2013. Birgitta hade många strängar på sin lyra och under sin tid som ordförande ordnade hon många intressanta möten, arrangerade utflykter och höll andakter. Därutöver hade hon ett gott och nära samarbete med ”grannen” Väsby lekmanakår. Under Birgittas ledning hade Vikens lekmanakår en positiv utveckling med ökat antal medlemmar. Hon utsågs till hedersordförande när hon av hälsoskäl avgick som ordförande 2013.

Birgitta hade även olika uppdrag inom stiftsförbundet i Lunds stift. Hon var alltid glad och hjälpsam och delade gärna med sig av sina erfarenheter och kunskaper.

Birgitta har varit Viken trogen i stort sett hela sitt liv och kyrkan likaså. Hon har under många år varit engagerad som kyrkopolitiker inom allt från församlings- till riksnivå. Birgitta valdes in i kyrkofullmäktigen i Vikens församling 1971 på en särskild kvinnolista, men företrädde sedan Moderaterna. Inom kyrkopolitiken fick Birgitta många intressanta och betydelsefulla uppdrag; bl.a. som kyrkofullmäktiges ordförande, vice ordförande i stiftsstyrelsen i Lund samt ledamot i kyrkomötet och i Svenska kyrkans centralstyrelse i Uppsala. Birgitta var kyrkvård i 40 år i Vikens kyrka. Birgitta var en uppskattad kraft i dessa kretsar där hennes sociala förmågor, sinne för struktur, handlingskraft, goda kunskaper och omtanke om andra kom väl till pass.

Birgittas omtanke om andra återspeglas i de böner hon skrivit och som finns med i psalmbokens bönebok, Bön 223, Diakoni, och bön 235, En anhörigs bön.

Hand i hand med det kyrkopolitiska engagemanget har musiken gått som en röd tråd i Birgittas liv. Hon började i Vikens kyrkokör redan som 13-åring och fortsatte att sjunga i olika kyrkokörer knutna till Vikens kyrka i över 60 år. Utöver körsången spelade hon även piano och hon var under flera decennier en aktiv styrelseledamot i Musikfrämjandet i Kullabygden.

Birgitta utbildade sig till småskollärare vid seminariet i Landskrona. Hon jobbade sedan som lärare på Bäckaskolan i Viken fram till sin pensionering. I mitten på 1970-talet vidareutbildade sig Birgitta till speciallärare vid lärarhögskolan i Malmö. Därefter ägnade hon sig med stort engagemang åt att hjälpa elever med läs- och skrivsvårigheter.

Tillsammans med musikdirektör John Ericsson fick Birgitta söner Bengt och Eric. Birgitta gifte senare om sig med bankkamrer Sven Olov Löfgren.

Birgitta var barnkär och gladd sig mycket över sina fem barnbarn.

Vår älskade

**Birgitta
Ericsson Löfgren**

* 5 juli 1937

har idag lämnat oss
i stor sorg och saknad

Viken
17 november 2023

BENGT och JEANETTE
ERIC och LILA

Barnbarnen

Övrig släkt och
många vänner

Begravningsgudstjänsten
äger rum i Vikens kyrka
fredagen den 8 december
kl. 10.30. Välkomna till
minnesstund i Kyrkstugan.
Anmälan om deltagande
till Karlbergs
Begravningsbyrå
tel. 042- 34 00 89 eller
www.karlbergs.se
senast den 4 december.
Istället för blommor,
tänk gärna på
Act Svenska kyrkan
bg.900-1223,
Swish 9001223

Begravningsgudstjänsten i Vikens kyrka den 8 december leddes av församlingsprästen Eva Gullmo och Birgittas barnbarn prästen Carl Eric Ericsson. Organist Helena Morath och solisten Annika Fransson medverkade med vacker musik och sång som Birgitta själv hade valt. Församlingen sjöng bl.a. en av Birgittas "favoritpsalmer" psalm 217 "Gud för dig är allting klart". Vid efterföljande minnesstund höll bl.a. vännen, biskop em Christina Odenberg ett fint tal.

Vi tackar Gud för Birgitta och för hennes gärningar. Vi är tacksamma över att vi har fått känna henne.

Våra tankar går till Birgittas söner med familjer. Vi lyser frid över det ljusa minnet av Birgitta.

Vi avslutar dessa minnesord med den bön om Diakoni som Birgitta har skrivit, bön 223 i böneboken:

Diakoni

*Käre Jesus Kristus,
du som gav mat åt de fattiga,
botade de sjuka,
tröstade de sörjande
och tog barnen i din famn.*

*Ge oss ögon som ser nöden omkring oss,
ge oss öron som hör de tysta ropen,
ge oss händer som kan bära de svaga
och hjärtan fyllda av kärlek.*

Marie Nederman och Kjell-Arne Green

act
Svenska kyrkan

150 ÅR AV INTERNATIONELLT ENGAGEMANG

Vi lever alla under samma himmel, med samma rättigheter till ett värdigt liv. Sedan 1874 har vi fört denna kamp för och tillsammans med människor som lever i utsatthet över hela världen. I ryggen har vi världens största allians av kristna kyrkor, ACT-alliansen. De ger oss möjligheten att verka långsiktigt, men också att agera snabbt vid katastrofer och krig.

Vi tar med oss våra 150 år av erfarenheter när vi möter dagens och morgondagens utmaningar. Var med du också – bli månadsgivare!

SKANNA FÖR ATT
BLI MÅNADSGIVARE

svenskakyrkan.se/act

tryggt
givande
glädsverige

90 SVENSK
KONTO INSAMLINGS
KONTROLL

Bibeldag i Hössna 13 april

Tema: Hoppet som övervinner rädslan

Talare: Mikael Landgren, präst

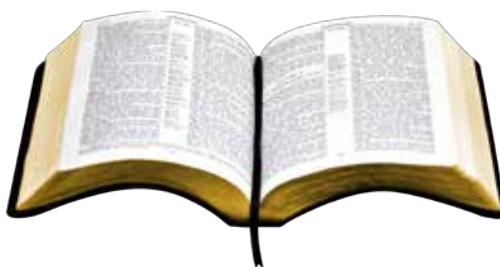
När: Lördagen den 13 april kl. 9:30- ca 14:00

Var: Hössna kyrka och prästgård

Pris: 180 kr inklusive förmiddagsfika och lunch

Vi får återigen möjlighet att samlas och tillsammans ta del av god undervisning och en härlig gemenskap.

Varmt välkommen!

Anmälan senast 6 april till:

Liisa Lundgren: 070 - 611 36 06

Kristina Åström: 070 - 595 28 97

eller

lekmaniskara@gmail.com

SVENSKA KYRKANS LEKMANNAFÖRBUND

Sommarmöte 2024

på Hjo Folkhögskola 14 - 16 juni

*Tema: Vid Jesu fötter – en helg om tro och värderingar***Värderingar och värderingsförskjutningar i en orolig tid**

- Våra värderingar – ett kapitel för sig
- Att vara trygg i sina egna värderingar och samtidigt öppen för andras sätt att se på livet

Vilka värden behöver vi som kyrka slå vakt om?

- Hur kan vi som kyrka föra en dialog med det samhälle vi lever i och med de människor vi har omkring oss?
- Hur kan vi som kyrka föra en dialog med andra religioner som finns i vårt samhälle och i vår värld?

Trons bärkraft, när allting annat gungar

- "Det är mera tro i ett ärligt tvivel än i alla dogmer som finns" – vad innebär det?
- Kan vår tro på Jesus som sann Gud och sann människa hjälpa oss att tro i en orolig tid?

Medverkande: Daniel Brattgård, Elin Lycklund Ljunggren**Vem är Daniel Brattgård?**

Jag prästvigdes för Skara stift 1972. Första tjänsten var i Marieholmskyrkan i Mariestad. Därefter har jag arbetat som sjukhuspräst i Skövde, Linköping och Göteborg fram till 2015, då jag gick i pension. Under arton år var jag sakkunnig i Statens medicinska råd.

Nu bor vi sedan några år tillbaka i hamnen på Hönö Klåva i Göteborgs norra skärgård och jag fortsätter med att vara föreläsare inom medicinsk etik.

Vem är Elin Lycklund Ljunggren?

Elin bor på landet utanför Östadkulle, Alingsås, med ladugård, hönsbarn och vedbod.

Familjen består av maken Jonas och två barn.

Hon arbetar som präst i Alingsås pastorat och har tidigare varit kyrkomusiker.

På fritiden ägnar sig Elin gärna åt musik, konst, historia, litteratur och natur.

i samarbete med
SENSUS

Sommarmöte på Hjo Folkhögskola 14 - 16 juni 2024

Vid Jesu fötter — en helg om tro och värderingar

Fredag 14 juni

Vi åker till Hjo!

10.00 Incheckning
fm kaffe

12.00 Lunch

13.30 Välkommen till Hjo!

14.00 **Värderingar och värderingsförskjutningar i en orolig tid**
Daniel Brattgård

16.30 Middag

18.00 Övriga skjutningar
aften

20.30 Aftonbön

21.00 Kvällsfika

Lördag 15 juni

07.30 (-08.45) Frukost

09.00 Morgonbön

09.30 **Vilka värden behöver vi som kyrka slå vakt om?**
Daniel Brattgård

11.30 **Fritid på egen hand**

Lunchbaguette

em kaffe

15.30 Grillbuffé

18.00 **Vid Jesu fötter**
Elin Lycklund Ljunggren

20.30 Aftonbön

21.00 Kvällsfika

Söndag 16 juni

07.30 (-08.45) Frukost

09.00 Morgonmessa

10.30 **Trons bärkraft, när allting annat gungar**
Daniel Brattgård

12.30 Lunch

13.30 Avslutning och hemfärd

Frågor om programmet besvaras av Anders Åström, tfn 070-595 28 08, Mail: lekmaniskara@gmail.com

i samarbete med
SENSUS

Sommarmöte 2024

14 - 16 juni på Hjo folkhögskola

Anmälningssblankett

Avgifter:

Mat och logi för vuxen kostar 2500 kr (eget sänglinne)

Dagbesökare betalar 425 kr för fredag, 500 kr för lördag, 325 kr för söndag.

Dagavgiften avser samtliga måltider per respektive dag.

Dagbesökare (ej logi) ☐ fredag ☐ lördag ☐ söndag

Jag/vi önskar logi ☐ enkelrum ☐ dubbelrum

Namn:

Namn:

Adress:

.....

Tel:

Mail:

Eventuella önskemål om specialkost eller andra önskemål:

.....

Folkhögskolans adress: Hjo folkhögskola, Lundbyvägen 12, 544 31 Hjo

Frågor om programmet besvaras av Anders Åström, tfn 070-595 28 08

Anmälan skickas senast den 25 maj till:

Anders Åström

Ödenäs Östergården 327

441 95 Alingsås

eller via E-post till: lekmaniskara@gmail.com

Inbetalning

Sätt in avgiften på Skara stifts Lekmannaförbunds postgironummer 17 32 26-2.

Skriv Ditt namn på blanketten.

FÖRBUNDSBUTIKEN!

Blockljus 70 kr
Glasblock 195 kr
Standar 125 kr. Stång till standar 125 kr

Förbundsmärke med klack
25 kr/st

Gult paraply med logga
165 kr/st

BÖCKER

Alla Tiders Bok

"Alla Tiders Bok" - tre samtals- och studieböcker med nytryck av "Vägen väntar" samt av Carl-Axel Axelsson böcker "Gud blev människa - en läsning av Johannesevangeliet" och "Bry dig!" finns att köpa för 85:-/bok.

24 andakter av
Carl-Axel Axelsson - 35:-/häfte.

Minnessaker från Förbundets hundraårsjubileum!

Mugg med logga och årtal (tål att diskas i diskmaskin)
50 kr/st

Kassar med långa och korta handtag, logga och årtal
50 kr/st

Magneter med logga och årtal samt magneter med Uppsala domkyrka och logga
20 kr/st

Dessa saker finns i Förbundsbutiken för beställning.

Berit Olsson, Rausvägen 57, 253 74 HELSINGBORG, tel. 042-293933
Gert Råvik, tel. 0730-355689, gertravik2@gmail.com
OBS! Använd BG 5591-3321 för betalning, det gamla PG-numret gäller inte längre.

Kyrkans födelse del XV

Kyrkans födelse enligt evangelisten Lukas genom Apostlagärningarna, med Petrus och Paulus samt kyrkans identitet och tillväxt därefter – Petrus, Paulus, Gnosticism, Marcion, Irenaeus, Tertullianus, Clemens, Origenes Konstantin, Athanasius, Julianus, Ambrosius, Nestorius, Kyrillos av Alexandria, Leo den Store, Alarik, Hieronymus, Chrysotomos och Columba d.ä. Augustinus, Donatister och Pelagianer, Asketer och Munkar, Martin av Tours, S:t Patrick, Benedikt av Nursia, Cassiodorus.

Keltiskt klosterliv forts.

S:t Patrick (ca 390 – 460)

Munkväsendet bland kelterna tycks som uppgavs i närmast föregående tidskrift ha börjat i slutet av 400-talet och i början av 500-talet men dess ursprung är synnerligen dunkelt. Även om man tillskrivit **Patrick** äran av dess uppkomst, finns det inte i hans skrifter något klart belägg för att han grundat kloster eller för att han själv har varit munk. Patrick tycks själv ha uppmuntrat den privata form för asketism som var i ropet före år 325. Mot slutet av 499-talet tycks i alla fall munkväsendet ha slagit rot i Irland i en form som lånat mycket från det egyptiska mönstret. **Martin Tours klosterideal kan ha nått Irland via Ninians munkkloster i Withorn på Skottland.**

De irländska eremiternas oerhörda stränghet och arrangemanget med celler inom ett muringärdat område avspeglar det egyptiska inflytandet. Irländska munkar tillägnade sig också stor entusiasm för lärdom, vilket kan ha inspirerats av kontinentala lärde, som flydde till Irland från de barbariska invasionerna på 400-talet. 400-talets Irland var ett typiskt stamsamhälle utan stora tätorter, och klostren utövade ett stort inflytande på det kyrkliga livet. Till skillnad från de västerländska munkarna på det europeiska fastlandet satte irländska munkar mycket litet värde i att stanna på en plats. **Från och med 500-talet blev de vandrande keltiska munkarna ett vanligt inslag på kontinenten.** Sådana vagabonderande munkar grundade några av de mest berömda av de tidiga kontinentala klostren – inklusive **Luxeuil, S:t Gallen och Bobbio**. De svarade för evangelisationen av mycket av det centrala Europa medan Benedikt av Nursia utformade bestämda regler för klostren i väst.

Om vi nu backar tillbaka till det keltiska klosterlivet finns all anledning att närmare stanna till inför **den store missionären till irländarna, S:t Patrick**. Patrick föddes troligen i romerska Britannien. Han var son till en diakon och polisdomare, som hette **Calpornius**. Detaljerna kring Patricks livshistoria är omtvistade och överlastade med många fromma legender. De enda

S:t Patrick, ca 390-460.

pålitliga upplysningarna om Patrick finns i hans två skrifter – **Bekännelsen** och **Brev till Coroticus soldater**. Denne Coroticus var hövding i norra Britannien. I sextonårsåldern, medan

Patrick ännu var kvar på sin fars gård, greps han av ett plundringsband och såldes som slav i Irland. Efter sex års tjänst hos en herde lyckades han fly och kom så småningom hem igen. Han tillbringade också någon tid i Gallien. Under hans fångenskap hade hans kristna tro fördjupats på ett avgörande sätt, och han blev övertygad om att han måste återvända för att evangelisera Irland. Han hörde en gång i en dröm irländare som ropade: *"Vi ber dig enträget att komma och vara ibland oss än en gång!"*

Patrick återvände till Irland som biskop år 432 och tillbringade de följande 30 åren där. Han utövade ett stort inflytande på flera hövdingar och knöt starka band med områdena **Tara, Coagh, Patrick och Armagh**. Trots att han själv inte var välutbildad, uppmuntrade han till undervisning. Han började förordade det asketiska livet och klosterväsendet – möjligen efter besök vid stränga kloster i Gallien. Så blev också **klostret med dess abbot snarare än biskopsdömet kärnan inom den irländska kyrkan**. Patrick bibringade den keltiska kristendomen med mission som prioritet. Det resulterade i ett stort antal munkar, som kom att evangelisera Europa under 500-600-talen.

S:t Patricks harnesk (rustning)

Jag ger mig själv i dag åt dig, som nyfödd låg på trä och strå, tog dopet i Jordan och lät din kropp bli spikad på ett kors, steg ur din grav i gryningen, blev lyft i skyn till Gud och snart på skyn skall komma hit igen. Jag ger mig själv i dag åt dig.

Jag ger mig själv i dag åt dig, som stjärnor, sol och måne gav, till ljus som skiljer natt från dag, gav fågeln flykt och musslan skal, åt regn och vindar lag och tal, drog gränserna för land och hav, miljarder år din skapardag. Jag ger mig själv i dag åt dig.

Jag ger mig själv i dag åt dig, ditt skaparljus där allt blir till, din natt, där foten ej går vill, din hand som lägges tyst i min, när själv jag tvekar om min stig, din röst, som ropar efter mig förtrogen, ingen annan lik. Jag ger mig själv, i dag åt dig.
(Svensk text: Anders Frostensson 1970 – från S:Patric ca 372-461)

Benedikt av Nursia forts. (480-543)

Benedikts klosterregler

Från slutet av 500-talet kom **Benedikts reglementen att undantränga andra västliga klosterregler**. Mycket litet är känt om Benedikt av Nursias liv, bortsett från de upplysningar som finns i en biografi, skriven av **Gregorius den store**. Gregorius bok gjorde Benedikts regler vida kända och efterföljda. Benedikt föddes i **Nursia i Umbrien** (centrala Italien) år **480 och avled år 543**. Han tillbringade sin studietid i Rom men drog sig senare tillbaka för att leva eremitliv. Han grundade flera små kloster men rönt egentligen inte någon större uppmärksamhet, förrän han hade grundat **Monte Casino-klostret**. Här utformade han sina klosterregler, och dog således ca år 547. När detta kloster förstördes av langobarderna, flydde en del av munkarna till Rom, och **det var härigenom som Gregorius den store fick kännedom om Benedikts klosterregler**. Dessa regler utgick från de två huvudmomenten i en munks gärning: **Bön och Arbeta**. Den enskilde munken måste uppvisa hög moralisk kraft, och Benedikt yrkade att en munk skulle stanna kvar i det kloster där han hade avlagt sina löften. Abboten var klostrets andlige ledare (överhuvud) och skulle upprätthålla disciplinen där. Klostrens stabilitet, välorganisation och starka betoning av gudstjänstlivet, betydde mycket för att vidmakthålla den andliga

Benedikt av Nursia, ca 480-543.

nivån under dessa århundraden. Kanske var det genom en långlivad romare, **Cassiodorus** inflytande som **benedektinklostren** kom att bli **lärdomscentra**. De Benediktinregler som än i dag upprätthålls vid klostren är till stor del desamma som grundaren utformade, även om de utökats och anpassats till utvecklingen. En del historiker anser nu att bebediktinerreglerna har hämtat en hel del från ett annat klosterreglemente från samma tid, känt som **Regula Magistri** (*Mästarens regler*) **se sid 14 i Lekman i Kyrkan nr 4 - 2023**.

Livet i Benedikts kloster

Då någon tas upp i ett Benediktinerkloster, har han att i bönesalen, i allas närvaro, **lova att alltid stanna i klostret och att ändra sina seder** – förpliktiga sig till **fattigdom och kyskhets** – och att visa **lydnad mot Gud och hans heliga**... Inte någon i klostret må följa egna böjelser eller fräckt tvista med sin abbot. Om en broder är trotsig, olydig eller på något sätt bryter mot reglerna, må han enligt Herrens bud, två gånger varnas av äldre bröder. Om han då inte bättrar sig, skall han tillrättavisas inför alla. Om han inte ens då ändrar sig, skall han uteslutas, om han förstår hur allvarligt detta straff är. Kan han inte övertygas om detta, skall han bestraffas kroppsligen...

Ödmjukhetens tolfte grad består däri att munken inte bara i hjärtat hyser ödmjukhet utan också röjer detta genom själva kroppens hållning... Han skall alltid känna sig skuldbelastad. När han har stigit upp för alla dessa ödmjukhetens trappsteg, skall han snart nå fram till den Guds kärlek, som då den har blivit fullkomlig, driver ut räddhågan. Sedan skall han kunna börja fullgöra allt... inte längre av fruktan för helvetet utan av kärlek till Kristus, av en god vana och av kärlek till dygden. Profeten säger: *"Jag lovar dig sju gånger om dagen"* (Ps119:164). Detta heliga sjuttal iaktas därför av oss så att vi fullgör vår gudstjänst

Monte Casino, Benedikts kloster i Italien.

vid matutinen, primen, tertien, sexten, nonen, vespern, kompletorium (kl. 3, 6, 9, 12, 15, 18 och 21). Om de nattliga vigilierna (kl. 24) säger samme profet: "Mitt i natten står jag upp för att tacka dig." Sysslolöshet är själens fiende. Därför bör bröderna vissa tider ägna sig åt arbete med sina händer och vissa tider åt helig läsning. Från påsk till 1 oktober skall munkarna gå ut tidigt på morgonen och hålla på med sina sysslor från 6 till 9. Från 10 till 12 får de ägna sig åt läsning. Sedan de har ätit middagsmål får de vila på sin bädd under fullkomlig tystnad eller läsa, om de inte stör någon annan. "Nonen" skall hållas i tid (kl. 3). Därefter får munkarna hålla på med vad som är att göra ända till vespern. Om förhållandena på platsen så fordrar eller fattigdomen kräver, att de själva sysselsätta sig med sädens inbärgande, skall de inte tycka illa vara, ty först då är de i sanning munkar, om de lever av sina händers arbete, såsom ock våra fäder gjorde och apostlarna. Allt skall dock ske med måtta för de svagares skull. Viktigt är att en eller två seniorer utses att gå omkring i klostret under de tider då bröderna är sysselsatta med läsning och se till om möjligen någon broder kan finnas, som leds vid läsningen och sitter sysslolös eller är i samspråk och försummar sin läsning och på det sättet inte blott är sig själv till skada utan även förleder andra...

Till sängutrustning är det nog med en matta, ett täcke, en mantel och en huvudkudde. Sängarna bör ofta genomsökas av abboten efter privata ägodelar. Om någon visar sig ha något som han inte fått av abboten skall han få strängaste bestraffning. För att utrota enskild egendom, skall allt ges åt abboten: kåpa, strumpor, skjorta, gördel, kniv, griffel. Nål, näsduk, tavla, så att ingen skall kunna skylla på att han inte har allt vad han behöver. Munkarna skall sova påklädda, omgjordade med gördlar eller rep. Knivarna får de inte ha vid sin sida medan de sover, för att de inte skall skada sig under sömnen. På det viset skall munkarna alltid vara beredda att på givet tecken stiga upp och skynda sig att komma först till gudstjänsten. Framför allt måste de sjuka tas om hand. Bad skall de sjuka få så ofta de behöver det, de friska och särskilt de yngre mindre ofta. De sjuka och svaga tillåts äta kött, men när de blivit friska, får de avstå från kött, vilket är det normala. Ett kloster skall om möjligt byggas så, att allt som behövs – vatten, kvarn, trädgård, bageri – skall finnas inom klosterområdet så att munkarna inte behöver driva omkring utanför klostret vilket inte är nyttigt för deras själar. Vi vill grunda en skola... för att utbilda män i Herrens tjänst... Om vi tycks vara stränga. Så bli inte rädda och spring er väg. Porten till frälsningens

väg måste vara smal, men när man växer i sitt trosliv, vidgas hjärtat, och man springer med kärlekens lätthet längs Guds buds stigar.... (Urval ur Benedikts klosterregler).

Cassiodorus (ca 490 – 585)

En långlivad romare – *Cassiodorus* – smidde bestående länkar mellan klassisk och tidig kristen civilisation och den medeltida världens munkar och barbarer. I sin tjänst som minister hos Theoderik och andra östgotiska härskare uppmuntrade han dem att visa aktning för Roms kulturella arv. Han avfattade officiella dokument enligt latinsk retorik. Dessa dokument finns bevarade under namnet *Variae* och ger historiska upplysningar. Hans bok om goternas historia har däremot gått förlorad. Cassiodorus önskade skapa en kristen akademi i Rom, men de gotiska krigen gjorde dessa planer om intet. Ett bibliotek kom i alla fall till stånd under påven Agapetus år 535. På det kloster han grundat på sin egendom "Vivarium" (fiskdammen), där han slog sig ned efter 540, kunde han förverkliga sina ideal.

Hans introduktion till teologiska och profana studierförordade ett "äktenskap" mellan bibelforskning och studiet av humanistiska ämnen. Vivariums bibliotek och *skriptorium* (skrivrum) bevarade till eftervärlden handskrifter av såväl kristna som klassiska författare under antiken (ca 800 f. Kristus – ca 500 e. Kristus). Cassiodorus övervakade översättningen från grekiska till latin av sådana kristna författare som *Clemens av Alexandria*, *Didymus* den blinde och kristna historieskrivare

Cassiodorus, ca 490-585.

men också av Josefus. Han gjorde tidig latinsk teologi mer tillgänglig – särskilt *Augustinus* kommentarer till Psalmerna och *Pelagius* till Pauli brev.

Ett ogift prästerskap

Det dröjde innan tanken att präster skulle förbli ogifta slog helt igenom. Det är rimligt att förmoda att **de flesta av apostlarna** i Nya Testamentet **var gifta**. Säkert är att så var fallet med **Petrus** (hans svärmoder nämns) och **Jesu bröder**.

Det ansågs normalt att en apostel skulle ha sin hustru med sig i sitt kyrkliga arbete. Samtidigt insåg Paulus de praktiska fördelarna med att vara ogift. Så är det också sannolikt att då de kristna var omgivna av många sexuella excesser, reagerade de på ett tidigt stadium mot sex. Men avhållsamhet varken föreskrevs eller lovordades. Faktum är att Paulus avrådde unga kvinnor från att avge speciella löften att inte ingå äktenskap.

Under den följande tidsperioden överlät man frågan om äktenskap åt det personliga ställningstagandet. Inom de flesta **gnostiska** sekter ställde man sig **negativ till äktenskap**, då detta "*Snärjde in själen*" i den onda fysiska världen. Det finns judiska och kristna traditioner, som skylldes könsolikheter på syndafallet och trodde att frälsningen innefattade ett återvändande till "unisex", enkönat liv. Inom kyrkans huvudströmning blev en del ledare såsom **Melito av Sardes**, kända för sitt **stränga moraliska liv**, i vilket **avhållsamhet från äktenskap ingick**. I många församlingar kan kristna kvinnor ha funnit det svårt att finna lämpliga män. **Tertullianus** nämner i en liten skrift, tillägnad hans egen fru, **om problemet för en kristen kvinna att vara gift med en hedning**. Av sådana

skäl förblev en del kvinnor ogifta och fick därigenom mer tid att ägna sig åt bön och andakt. Likaså var de män som inte bands av familjer mer fria att ägna sig åt kyrkliga ting och valdes tydligen oftare till att leda just av det skälet.

Under 200-talet började **celibatet** värdesättas som **ett tecken på helighet**. Ändå fnyste man åt överdrifter, och **Origenes** fick möta åtskilligt missnöje, **då han snöpte sig själv** (lät kastrera sig) i tron att evangelierna rekommenderade detta. **Allteftersom martyrskap avtog**, började **askesen** att bli **ett mått på andlighet**. De församlingsledare som tillämpade ett asketiskt livsmönster kom att betraktas som mer andliga än andra. Men celibatet var då inte ett allmänt tvång på prästerskapet. **Några betydelsefulla kyrkledare, som t.ex. Hilarius av Poitiers**, var gifta. **På trehundralet** blev en del män som hade offentlig tjänst senare i livet vigda till präster, fast de var gifta. I vissa fall fortsatte de att bo med sina fruar men avhöll sig från sexuellt samliv. På trehundralet vidtogs åtgärder för att hindra dem som blivit invigda att gifta sig. **Kyrkomötet i Ankyra** (ca 315) förklarade att diakonerna måste välja mellan äktenskap och celibat. Om de gifte sig kunde de inte prästvigas. **Kyrkomötet i Neocaesarea** (ca 320) föreskrev, att presbyter som gifte sig efter sin invigning skulle avsättas. Det är ovisst hur strängt dessa regler vidmakthölls. Allteftersom trehundralet fortskred, ökades trycket på kristna att leva i celibat. **Hieronymus** var celibatets mest ivrige understödjare och kritiserades för att så många av hans uttalanden tycktes nedsvärta äktenskapet som sådant. Några av västkyrkans teologer trodde att arvsynden inträdde i barnets själ genom befruktningen och gjorde därmed samlag till något misstänkt. Trots protester att celibatet var **manke-**

iskt (manikeerna ansåg att alla sidor av den fysiska världen var onda) **övertalade celibatets anhängare kyrkorna**, att celibat och helighet hörde nära samman.

Genom prästerskapets celibat uppstod två stora missförhållanden. Många s.k. ogifta präster bodde i själva verket samman med kvinnor som inte var deras fruar. (de kallades *subintroductae* - ett bruk som vid upprepade tillfällen fördömdes av kyrkomöten och enskilda. **Hieronymus** i synnerhet uttryckte sig i bitande ordalag mot ett vanhedrande av det slaget. Dessutom frestades svärmiska män att överge sina hustrur för att leva ett liv i celibat. En romersk lag av år 430 förbjöd uttryckligen detta. Under fyrahundratalet och därefter utvecklades förhållningsregler av två slag. I **Östkyrkan** tilläts **presbyter och diakoner att gifta sig före sin invigning**, men **biskopar valdes alltid bland det ogifta prästerskapet** (mycket ofta var de munkar) Denna sedvänja accepterades som normerande av **Justinianus** och har förblivit i kraft inom den östluga krustenheten. I **Västkyrkan** gjordes starka påtryckningar för ett fullständigt prästeligt celibat. **Leo den Store** (400-461) ville även förbjuda underdiakoner att gifta sig, men det är ovisst om detta någonsin genomdrevs under hans tid. Under 400-500-talet blev också gifta män som t.ex. **Sidonius Apollinaris** biskopar. Under dessa århundraden var det emellertid klostren som kom att betraktas som de främsta andliga centralerna, vilket innebar att de bästa biskoparna alltmer tenderade att leva i celibat. Man fortsatte att **prisa det klerikala celibatet** som ett ideal, fast att det inte blev lagligen stadfäst och allmänt genomfört förrän på vår tid (påven Gregorius VII /1073-1085)

Anders Nordberg

Stiftsförbundets årsmöte 2024 i Skara stift
Kommer att hållas i anslutning till
Sommarmöte på Hjo folkhögskola fredagen
den 14 juni kl 10.00.

Anmälan: senast den 1 juni.
Anders Åström: 070-595 28 08
eller
mail: lekmaniskara@gmail.com

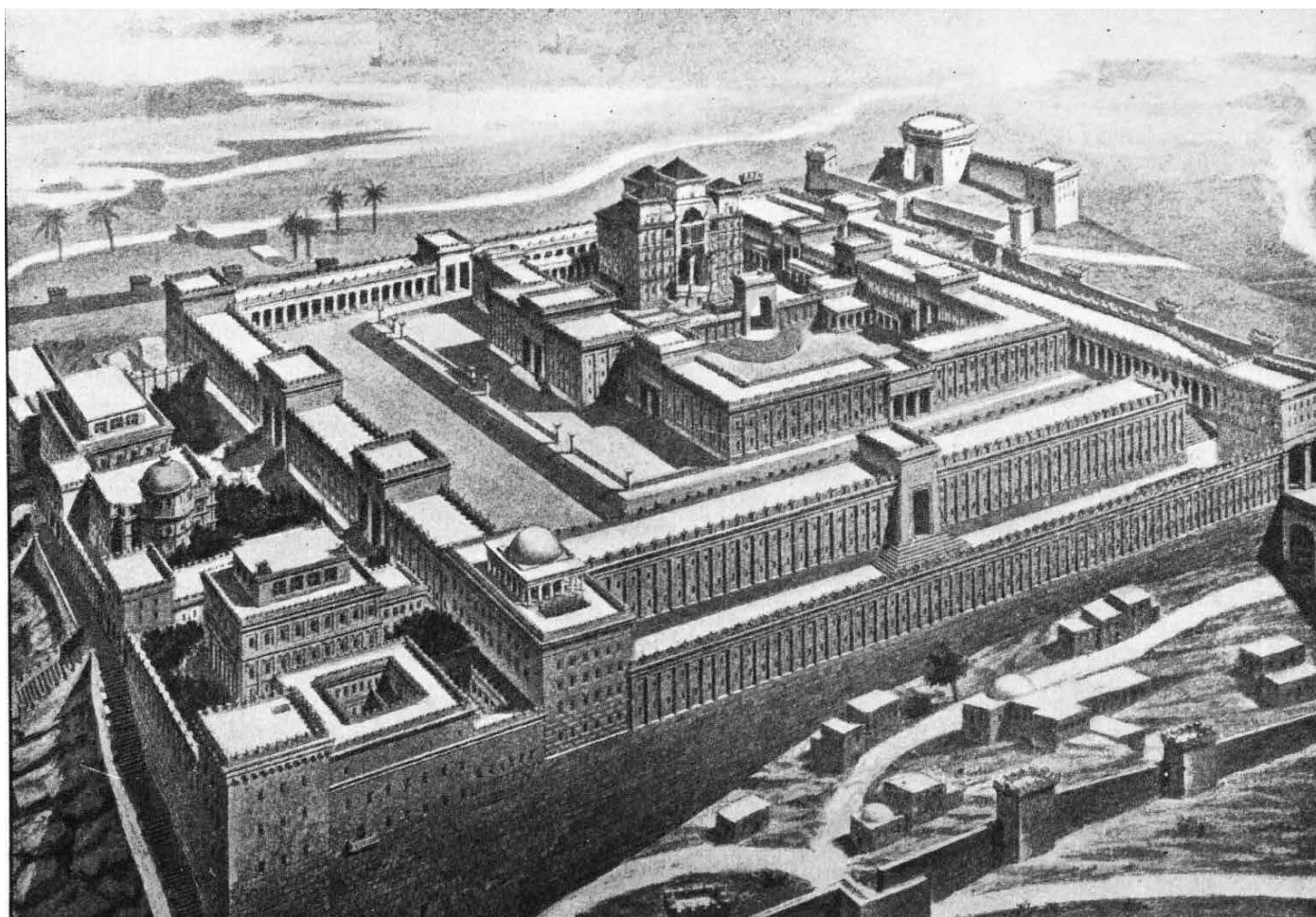
LIVRÄDDARE I FÄLT

Vi lever alla under samma himmel, men delar inte lika på jordens resurser. Var med i kampen för allas rätt till mat.

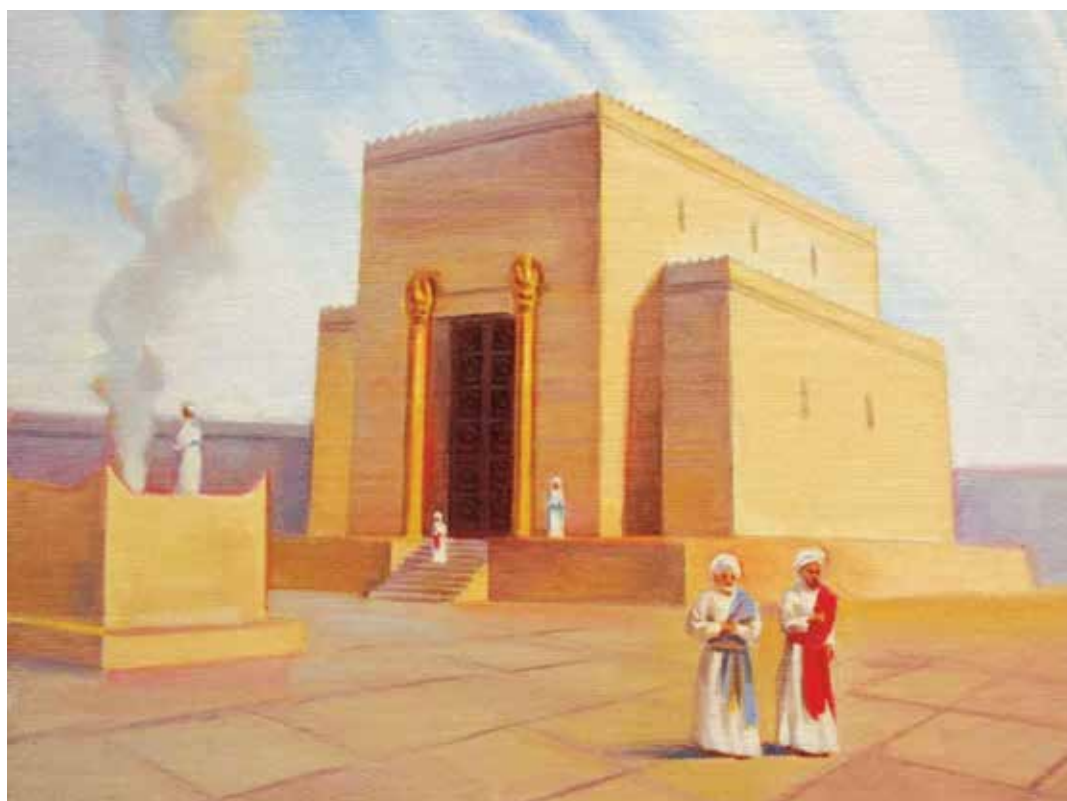
Swisha din gåva till 900 1223

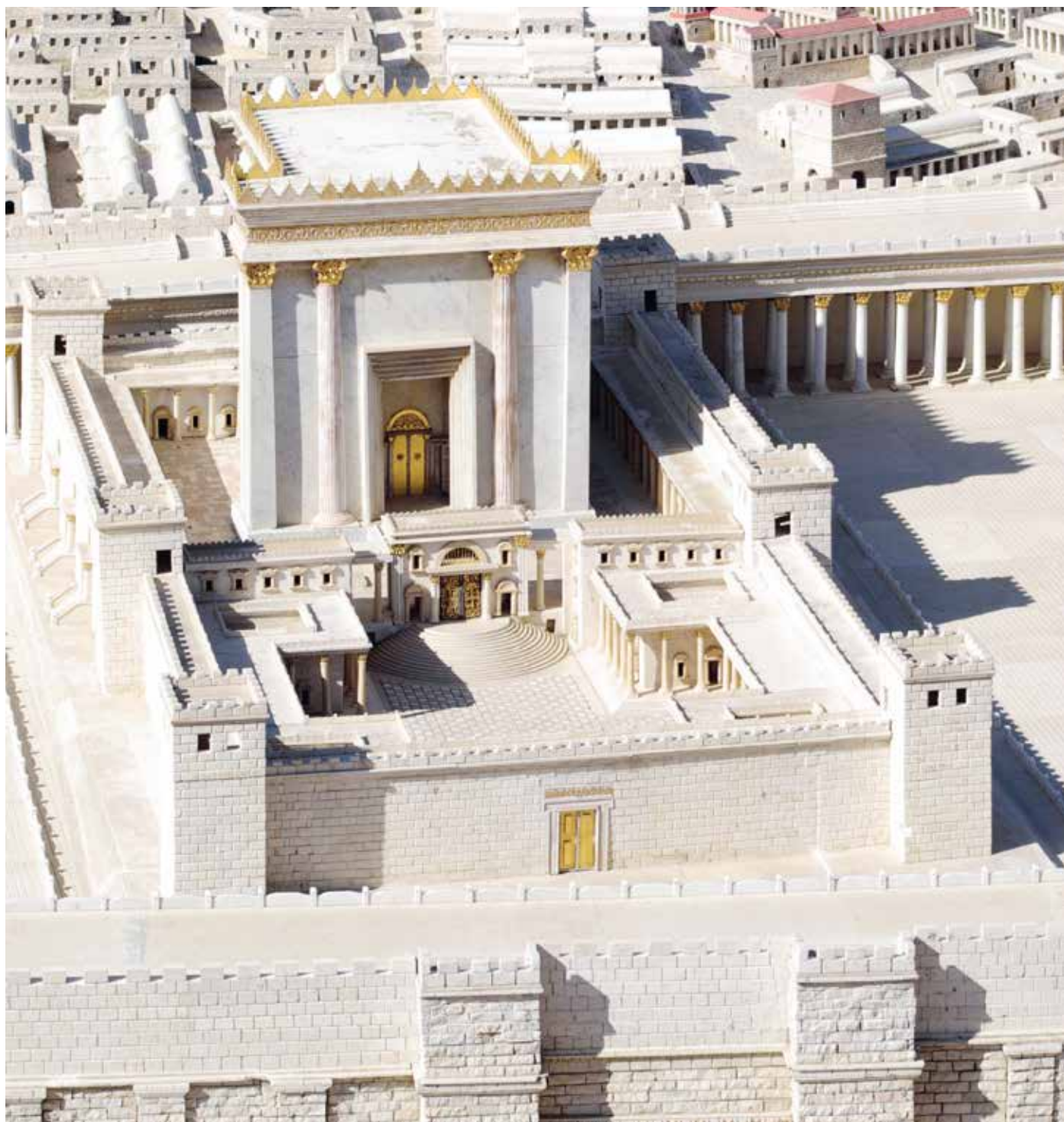
JERUSALEMS TEMPEL

**Kung
Salomos
Tempel**

**Styresman
Zerubbabels
Tempel**

Kung Herodes Tempel

I Guds blickfält – Värdefullt

"Säljs inte två sparvar för en kopparslant? Men ingen av dem faller till marken utan att er Fader vet om det. Och på er är till och med hårstråna räknade. Var alltså inte rädda: ni är mer värda än aldrig så många sparvar." (Matteus 10:29-31)

Gud den Helige, den upphöjde, Gud som fyller evigheten utan början och slut, vad är en människa för honom?

"Herre vår härskare, väldigt är ditt namn över hela jorden... När jag ser din himmel som dina fingrar format, månen och stjärnorna du fäste där, vad är då en människa att du tänker på henne, en dödlig att du tar dig an honom? Du gjorde honom nästan till en gud, med ära och härlighet krönte du honom." (Psaltaren 8:2-6)

"Hög är Herren, men han ser de låga, upphöjd och fjärran känner han allt." (Psaltaren 138:6)

Ingenting är fördolt för Guds ögon. Ingenting är så obetydligt att han inte uppmärksammar och bryr sig om det.

Varje människa, var på jorden han eller hon än bor, är känd av Gud och finns ständigt i hans blickfält. Och han eller hon är värdefull för Gud. Gud skapade människan till sin avbild, därför att hon behövdes i Guds skapelse. Varje människa är därför helig och finns med i Guds plan. Han har en mening, en vilja med mitt liv – och med ditt.

"Herre du utranssakar mig och känner mig. Om jag står eller sitter vet du det, fast du är långt borta vet du vad jag tänker. Om jag går eller ligger ser du det, du är förtrogen med allt jag gör. Innan ordet är på min tunga, vet du Herre, allt jag vill säga. Du omger mig på alla sidor, jag är helt i din hand." (Psaltaren 139:1-5)

Vi sjunger ofta Lina Sandells psalm "Tryggare kan ingen vara" som en barnpsalm (Sv Ps 248). Lina Sandell hade alla "Guds barn", små och stora, i tankarna när hon skrev psalmen:

"Tryggare kan ingen vara än Guds lilla barnaskara, stjärnan ej på himlafästet, fågeln ej i kända nästet."

*Herren sina trogna vårdar
uti Sions helga gårdar,
över dem han sig förbarmar,
bär dem uppå fadersarmar."*

*Ingen nöd och ingen lycka
skall utur hans hand dem rycka,
han vår vän för andra vänner,
sina barns bekymmer känner."*

*Gläd dig då, du lilla skara:
Jakobs Gud skall dig bevara.
För hans vilja måste alla
fiender till jorden falla."*

*Vad han tar och vad han giver
samme Fader han dock bliver,
och hans mål är blott det ena:
barnets sanna väl allena."*

Hämtat från Carl-Axel Axelssons
24 ANDAKTER – Andakt nr 3 Vocatus

Bön i Fastan

Gud, när allt blir mörkt omkring oss kan det vara svårt att bevara tilliten. När allt går oss emot genom Ifrågasättande, kritik, uttalad eller outtalad negativism, får det oss att undra om vi finns till.

Men du Gud, låter oss leva som dina barn. Du är större än mörkret, större än all ondska i hela världen. Hjälp oss att alltid hålla fast vi det!

I tacksamhet och glädje

Redaktionen